

NÅR DET ALVORLIGE BLIVER SJOVT

Børns Vilkårs Trivselsprojekt

Slutevaluering

Socialt Udviklingscenter SUS

Maria Trangbæk Ahrensburg

Tina Hjulmann Meldgaard

Maj 2011

“

Jeg synes, at vi er blevet bedre til at hjælpe hinanden i klassen.
Jeg synes, at vi er blevet bedre til at være sammen med dem,
man ikke var så glad for.

Det var simpelthen en ubetinget succes!

Det at få Børns Vilkår ud gjorde, at vi [lærerne] fik en salt-
vandsindsprøjtning og nogle nye vinkler.

De [Børns Vilkår] gør de alvorlige ting til noget sjovt.

**Børns Vilkår var meget professionelle.
Meget engagerede. Hele vejen.**

Det betyder noget, at børnene har noget fælles sammen. Det,
at der har foregået noget andet i klassen. Fællesskab, sam-
menhold, og at de kommer hinanden ved.

Jeg synes, at det var dejligt, at det var hende [oplægsholde-
ren], der sagde det, i modsætning til fx hvis det var min mor,
der sagde det.

**De svære ord blev forklaret - fx digitale medier. Så for-
stod jeg det godt.**

Det var imponerende, den måde Børns Vilkår kom på.
De udstrålede ro og harmoni.

”

Indhold

1. Indledning	5
2. Intern organisering og samarbejde	8
2.1 Faglighed	8
2.2 Samarbejde	12
2.3 Projektorganisationen	16
2.4 Fælles værdier	18
3. Evaluering af Trivselsforløb	20
3.1 Hvad er et Trivselsforløb?	20
3.2 Præsentation af skolerne i evalueringen	21
3.3 Målgruppetilfredshed	23
3.4 Sprogbrug og formidling	27
3.5 Inddragelse af børnenes egne input og erfaringer	28
3.6 Trivselsforløbets relevans	30
3.7 Motivation	31
3.8 Ansvar for at skabe trivsel i klassen	33
3.9 Opmærksomhed på (mis)trivsel	34
3.10 Det gode klassefællesskab	36
3.11 Viden og redskaber	39
3.12 Udviklingsønsker	42
4. Evaluering af Trivselsoplæg	44
4.1 Hvad er et Trivselsoplæg?	44
4.2 Voksenoplæg	44
4.3 Børneoplæg	46

5.	Kontakt til Børns Vilkår	62
5.1	Børns Vilkår som professionel organisation	62
5.2	Forventningsafstemning	64
6.	Anbefalinger og konkluderende bemærkninger	68
7.	Bilag.....	71
7.1	Bilag 1 - Oversigt dataindsamling	71
7.2	Bilag 2 - Evalueringsindikatorer	72

1. Indledning

Socialt Udviklingscenter SUS har af Børns Vilkår fået til opdrag at evaluere Trivselsprojektet. Evalueringen blev påbegyndt i 2009 og afsluttes med denne rapport medio 2011.

Slutevalueringen har fokus på to elementer:

- en *intern procesevaluering*, der vurderer den interne organisering af Trivselsprojektet og de valgte samarbejdsformer
- evaluering af *relevansen og tilfredsheden* med Trivselsoplæg og Trivselsforløb blandt de personer, der har deltaget i arrangementerne

Evalueringsdesignet tager metodemæssigt udgangspunkt i den deliberativ demokratiske evalueringstradition. En deliberativ demokratisk evaluering lægger vægt på, at målsætninger og evalueringsempiri tilvejebringes i en dialog med relevante interessenter, hvilket i nærværende evalueringsdesign vil sige Børns Vilkår, den primære målgruppe (børn) og den sekundære (lærere og forældre) målgruppe. I evalueringsprocessen har Børns Vilkår således forholdt sig til formålet med evalueringen, været med til at identificere, hvad de selv anser for god praksis i Trivselsprojektet samt været aktive i forhold til at danne de værdier, evalueringen bygger på. Dette arbejde er holdt op mod empiri genereret gennem inddragelse af den primære og sekundære målgrupper i Trivselsprojektet. Derudover bygger analysen på deskriptive (beskriver tingenes tilstand) og normative (beskriver hvordan man ønsker, at tingenes tilstand skal være) elementer.

Slutevalueringen tager udgangspunkt i de evalueringsindikatorer, der er udviklet i samarbejde med Børns Vilkår (se bilag 2). Evalueringsindikatorerne blev revideret i september 2010, og adskiller sig derfor lidt fra de evalueringsindikatorer, som blev brugt i midtvejsevalueringen primo 2010.

Derudover indeholder slutevalueringen bl.a. en mindre effektmåling af Trivselsforløbene med fokus på temaerne:

- a) Opmærksomhed og ansvar
- b) Det gode klassefællesskab
- c) Viden og redskaber

Evalueringen er foregået i perioden 2009 til foråret 2011. Børns Vilkår har samlet set afholdt følgende antal trivselsoplæg og -forløb i forbindelse med Trivselsprojektet:

2009		2010	
Antal børneoplæg	290	Antal børneoplæg	208
Antal forældreoplæg	16	Antal forældreoplæg	30
Antal oplæg for professionelle	0	Antal oplæg for professionelle	8
Antal trivselsforløb	0	Antal trivselsforløb	12

Nærværende evaluering af Trivselsforløbene bygger på data, der blev indsamlet ad to omgange. Første gang til midtvejsevalueringen hvor der blev gennemført observationer og små samtaler i to klasser. Anden gang i forbindelse med slutevalueringen, hvor der blev gennemført fem fokusgruppeinterview med børn, lærere og forældre i to klasser.

Nærværende evaluering af Trivselsoplæggene bygger ligeledes på data, der blev indsamlet ad to omgange. I forbindelse med midtvejsevalueringen gennemførte evaluator observationer i forbindelse med et forældreoplæg om "Mobning". Til slutevalueringen gennemførte evaluator fokusgruppeinterview i to klasser, der har hørt oplægget "Digital mobning og krænkelse" samt fokusgruppeinterview med fire lærere fra klasser, der alle har hørt oplægget "Mobning."

Se bilag 1 for en uddybende liste over indsamlet data til både midtvejs- og slutevaluering.

Organisering

Børns Vilkår SkoleTjeneste har siden marts 2001 holdt oplæg for børn og unge om bl.a. "Mobning" og "Børn og unges digitale liv". Antallet af oplæg har været støt stigende, og i 2008 besluttede Børns Vilkår at udvikle SkoleTjenesten, således at de både udvidede deres målgruppe og de aktiviteter, de tilbød. Det største nye initiativ i den sammenhæng var udviklingen af trivselsforløb.

Børns Vilkår modtog i 2008 en bevilling på kr. 6.427.559,- fra Bikubenfonden til et 4-årigt projekt, hvis hovedkomponenter var:

- **Trivselsoplæg:** oplæg for henholdsvis børn og voksne om de problemer vi - via vores rådgivningstilbud - oplever, børn har i Danmark.

- **Trivselsforløb:** forløb hvor børn, forældre og lærere i en skoleklasse får mulighed for over tid at arbejde intenst med klassens trivsel og kultur.

Projektet blev organiseret under Børns Vilkårs SkoleTjeneste, og der blev ansat en projektleder, som var ansvarlig for gennemførelsen af projektet. Projektlederen refererede til Børns Vilkårs direktør. Der blev nedsat en styregruppe bestående af fem personer: Jimmie Gade Nielsen (Bikubenfonden), Jette Deltorp (Børne- og Kulturdirektør, udpeget af Børne- og Kulturchefforeningen), Morten Permin (Børns Vilkårs Hovedbestyrelse), Leo Knudsen (Børns Vilkårs Hovedbestyrelse) og Dorthe Lysgaard (Børns Vilkårs direktør). Styregruppen har afholdt 2-4 møder årligt.

2. Intern organisering og samarbejde

Den interne procesevaluering vurderer den interne organisering af Trivselsprojektet og de valgte samarbejdsformer med fokus på projektudvikling. I forbindelse med den interne procesevaluering har der været en løbende kontakt med tidligere og nuværende projektleder og faglig koordinator i Børns Vilkår. I januar 2010 og 2011 er der gennemført et fokusgruppeinterview med alle i projektgruppen.

Der har i projektgruppen været en del udskiftning siden midtvejsevalueringen, der blev lavet i starten af 2010. Det betyder, at der er tiltrådt både ny projektleder og ny faglig koordinator (begge vendt tilbage fra barsel), en skoletjenestemedarbejder er blevet fuldtidsansat som barselsvikar for den ene faglige koordinator og antallet af timelønnede medarbejdere er reduceret til én person. Projektgruppen består i dag af fire fuldtidsansatte og en timelønnet medarbejder, der fysisk er placeret i henholdsvis Valby og Århus.

Projektgruppen er på nuværende tidspunkt ved at lære hinanden at kende og etablere et samarbejde. Udover at projektgruppen er relativ ny, står den over for en sammenlægning med Børnerådgivningen. Det betyder konkret, at Skoletjenesten får nye kolleger og en ny chef, mens der er andre organisatoriske elementer, som endnu ikke er afklaret.

Projektgruppen har i den kommende tid planlagt at arbejde med flere af de områder, som evalueringen sætter fokus på, samtidig er der nogle ting, som projektgruppen ventter med at igangsætte til efter sammenlægningen med Børnerådgivningen.

2.1 Faglighed

Et godt fagligt grundlag

Generelt er der i projektgruppen en oplevelse af, at medarbejderne løser deres arbejdsopgaver på baggrund af et solidt, fagligt grundlag. De fuldtidsansatte giver udtryk for, at de er godt fagligt klædt på til at løse deres arbejdsopgaver, og at de bruger deres faglighed, når de er ude på skolerne.

”Jeg synes, at vi er gode til, i Trivselsforløbet, at lave om på forløbet undervejs, så vi bruger vores faglighed.”

”Vi brænder igennem.”

- medarbejder i SkoleTjenesten

Den skoletjenestemedarbejder, der er gået fra at være timelønnet til at være fuldtidsansat, oplever, at der er større mulighed for at tilegne sig et solidt fagligt grundlag qua sin ændrede ansættelse:

”Det giver mig mulighed for at fordybe mig i nogle ting. Forholdet mellem praksis og teori har udviklet sig rigtig meget. Muligheden for at erhverve sig ny viden har været til stede, og det har jeg været rigtig glad for.”

Anderledes er det for den timelønnede medarbejder, der ikke har den samme tid til at fordybe sig fagligt og holde sig ajour med den nyeste viden. Evaluatoren vurderer dog, at det er et grundvilkår, der kan være svært at ændre.

Teori og praksis / Tillæring af ny viden

Der er enighed i projektgruppen om, at teori og praksis er godt forbundet. En medarbejder forklarer, at det er rart at kunne trække på både det teoretiske og praktiske, når de er ude for at holde oplæg - især når de holder voksenoplæggene. Medarbejderne føler, at de har nogle gode argumenter, som bliver understøttet teoretisk og med praksis eksempler.

Flere medarbejdere siger:

”Teori og udvikling hænger godt sammen med praksis. At vi kan sidde her og tænke nogle ting, og så fungerer det også, når vi er ude på skolerne. Det er vigtigt, at det hænger sammen, når det er det, der er vores levebrød.”

”Hver gang vi er ude og vi rammer de voksne, så synes jeg, vi gør en forskel for børnene.”

”Der er et godt samspil mellem teori og praksis. Vekselvirkningen gør, at der bliver udviklet noget særlig viden i Børns Vilkår. Ud af vekselvirkningen mellem teori og praksis kan vi komme ud med nogle meget klare budskaber til de voksne.”

Den eneste medarbejder i projektgruppen, der fortsat oplever et behov for at diskutere sammenhængen mellem teori og praksis, er den timeansatte:

”Det er et af de steder, hvor jeg personligt synes, at det halter. Det er også fordi, jeg skal finde ud af hvor meget tid, jeg må bruge til at lave research osv. Jeg tror ikke, at andre oplever det, når jeg fx er ude. Det er mere min egen oplevelse.”

I midtvejsrapporten efterspurgte flere medarbejdere mulighed for at diskutere, hvordan teorien kunne anvendes i praksis. Det blev af flere vurderet, at der var behov for at tage stilling til, hvordan projektgruppen skulle forholde sig til den viden, de skulle formidle. Evaluator vurderer, at der er sket en udvikling på dette område. En af forklaringerne på, at der i dag er bedre sammenhæng mellem teori og praksis er, at der ikke er så mange timeansatte i projektet som tidligere.

Projektgruppen vægter et højt fagligt niveau meget højt, og alle har en stor lyst til at tilegne sig ny viden. De fuldtidsansatte medarbejdere er generelt tilfredse med deres muligheder for at tilegne sig nye viden. I forhold til den timeansatte er der, ligesom midtvejsevalueringen viste, ikke dedikerede timer til at opdatere sig med ny viden. Det er dog blevet mere tydeligt for den timeansatte, at hun gerne må bruge nogle af sine arbejdstimer til at tilegne sig ny viden, hvis hun ikke er booket til at holde oplæg.

”Jeg har fået at vide, at jeg godt må bruge tid på at opdateret mig fagligt. Jeg har en mulighed for det. Men det står ikke decideret i min arbejdsbeskrivelse. Hvis jeg er fuldt booket på oplæg, så har jeg jo ikke tid til det, så skal de jo prioriteres.”

Ligesom til midtvejsevalueringen bliver der talt om, at projektgruppen skal blive bedre til at videndele ved fx at gøre hinanden opmærksom på ny litteratur, artikler, hjemmesider mm.

Den faglige koordinator siger:

”Jeg tænker, at jeg skal blive bedre til at sende nye udgivelser osv. til vores kollega, der er timelønnet. Når hun har tid til det, så ligger de klar til hende. Jeg kan fx sende links til hende.”

De ansatte i Århus gør opmærksom på, at det generelt vil være en god idé, at kollegerne i Valby sender materialer mm. til dem, da de har adgang til flere fagblade. I forhold til videndeling er det både under midtvejs- og slutevalueringen blevet tydeligt, at der er mulighed for forbedringer. Det kunne være et udviklingsområde for fremtiden.

Faglig sparring og erfaringsudveksling

Som noget nyt har medarbejderne i projektgruppen fået deres egne ansvarsområder, hvilket betyder, at de ikke længere skal holde sig bredt fagligt opdateret, men at de kan fokusere deres indsats i forhold til fx udbuddet af trivselsoplæg.

Dette er en ændring fra midtvejsevalueringen, hvor der var generel enighed i projektgruppen om, at på grund af Børns Vilkårs brede udbud af især oplæg, krævede det en del ressourcer at holde sig fagligt opdateret og finde tid til fælles sparring. Med den nye arbejdsfordeling er det samtidig blevet tydeligt for alle, hvad der er deres ansvar, og hvem der tager sig af forskellige opgaver.

En medarbejder gør dog opmærksom på, at med den nye fordeling af fagområder skal de være opmærksomme på, hvordan de kan give hinanden faglig sparring:

”Når nu vi har fået de her ansvarsområder, hvordan er det så, man bliver bedre til også at involvere sig i hinandens områder, så man ikke kommer til at sidde alt for alene med et område?”

Medarbejderne siger samtidig, at muligheden for sparring er til stede uanset om man sidder i Valby eller Århus. Medarbejderne i Århus oplever bare, at de selv skal være mere opsøgende grundet den geografiske spredning:

”Jeg tror egentlig mulighederne er gode nok. For mit vedkommende skal jeg bede om sparring. Det falder ikke så naturligt, som hvis jeg sad sammen med mine kolleger.”

Da projektgruppen er forholdsvis ny, er der ikke en lang tradition for samarbejdet, eller for hvordan man giver hinanden sparring. Det handler i første omgang om at etablere sig som projektgruppe og lære hinanden at kende. Derfor har sparring ikke været et højt prioriteret område for projektgruppen lige nu og her.

Den faglige koordinator siger:

”For mit vedkommende handler det om, at vi er så mange og vores samarbejde er så nyt. Det handler om at lære hinanden at kende. Og så har vi haft rigtig travlt.”

Projektlederen supplerer:

”Man skal selv give sig tid til sparring. Det er måske en lidt ny form for arbejdsmetode, som vi skal have indarbejdet.”

Mulighederne for at få sparring har dog ændret sig siden midtvejsevalueringen, hvor det var meget tydeligt at sparring og erfaringsudveksling var noget der skete i forbin-

delse med transport frem og tilbage mellem oplæg. I dag er situationen en anden, da de fleste nu er fuldtidsansatte. Det betyder, at alle de fuldtidsansatte mødes hver 14. dag, hvilket giver meget bedre muligheder for faglig sparring. I dag er det sådan, at der på nogle af afdelingsmøderne bruges tid på at diskutere det, der har været svært, når medarbejderne har været ude og holde oplæg. Medarbejderne har dog et udbredt ønske om at skabe rum til mere faglig sparring.

Projektlederen fortæller, at der fremadrettet bliver mulighed for at få supervision:

”Vi har fået grønt lys til at få supervision. De fastansatte skal have supervision fra en psykolog, og den timelønnede kan få det af en intern medarbejder fra Børns Vilkår. Men det er ikke helt klart, hvordan det lige kommer til at foregå.”

Evaluators anbefaler, at projektgruppen prioriterer tid til faglig sparring og feedback på afdelingsmøderne, så der er mulighed for at skabe en fælles faglig viden, og få talt om det, der kan være udfordrende fx i forbindelse med at holde oplæg. Dette kan afhjælpe noget af det, som medarbejderne efterspørger i forhold til videndeling og faglig sparring.

2.2 Samarbejde

Alle medarbejdere i Trivselsprojektet fremhæver, at der er et godt samarbejde og det er tydeligt, at der er kommet et tættere samarbejde blandt de fuldtidsansatte i projektgruppen. En af årsagerne er, at alle fuldtidsansatte mødes til afdelingsmøderne i Valby hver 14. dag.

Den faglige koordinator siger:

”For mit vedkommende er der kommet meget mere samarbejde. Bare det at [XX] kommer herover fra Jylland hver anden uge. Nogle gange mangler jeg dog den dynamik, som timemedarbejderne havde sammen.”

Hvis man ser på samarbejdet for hele projektgruppen bliver det samtidig tydeligt, at den timeansatte skiller sig ud ved ikke at deltage i afdelingsmøderne. Den timeansatte oplever også at stå lidt udenfor det tætte samarbejde i den samlede gruppe - især efter at de øvrige timeansatte har forladt projektet.

Den timeansatte siger:

”Jeg havde lidt til fælles med de andre, der var timelønnede. De er der ikke længere. Jeg har ikke længere de andre at tale med, som var ansat ligesom mig, var i samme arbejdsfunktion og havde de samme vilkår. ”

Selvom samarbejdet fungerer godt, er projektgruppen opmærksom på, at der fortsat skal arbejdes på at integrere medarbejderne, der er placeret i Århus, i Trivselsprojektet.

Det er evaluators vurdering, at den geografiske adskillelse og de forskellige ansættelsesvilkår har stor betydning for den daglige kontakt til kollegerne samt mulighederne for at få og give faglig sparring. Da det har betydning for samarbejdet, er det vigtigt, at projektgruppen fortsat er opmærksom på det.

Vi hjælper og har tillid til hinanden - også omkring udfordringer

Der er enighed i projektgruppen om, at alle er gode til at tale med hinanden, at der er en god tone, at alle hjælper hinanden og at det sociale fungerer godt. I forhold til at give hinanden feedback på både det faglige og personlige plan er der også enighed om, at der er behov for at få sat det mere i system.

”Der er en åben tone her. Selvom der er mange nye medarbejdere, så synes jeg, vi er kommet langt rigtig hurtigt. Vi snakker rigtig meget sammen.”

- medarbejder i SkoleTjenesten

Den faglige koordinator forklarer:

”Der skal laves en form for struktur, hvor vi alle sammen får lavet feedback. Der skal laves et system på kryds og tværs for alle.”

En skoletjenestemedarbejder siger:

”Den feedback vi giver hinanden i forhold til forskellige oplæg på skolerne bliver ofte meget løs. Hvis vi får sat den i system, kan den blive mere konkret. Fx at vi aftaler, hvad man skal kigge efter, hvis man er ude og hører hinanden holde oplæg. Det kan give mere konstruktiv feedback.”

En anden skoletjenestemedarbejder supplerer:

”Vi er gode til den anerkendende tilgang, men nogle gange kunne man faktisk godt have brug for at få at vide, hvad man kan gøre bedre. Og det vil måske blive lettere, hvis det bliver sat lidt mere i system.”

Midtvejsevalueringen viste, at den daværende projektgruppe var enige om, at de var gode til at give positiv feedback, men det kunne være svært at give mindre positiv feedback. Dette er også tilfældet for den eksisterende projektgruppe. Projektgruppen har fokuseret på at lære hinanden at kende, og gruppen har bevidst besluttet at udsky-

de arbejdet med feedback. Alle er dog enige om, at det er et kommende arbejds punkt, som måske kan startes i forbindelse med sammenlægningen af Børnerådgivningen.

Projektlederen fortæller:

”Rådgivningen har været igennem et forløb om feedback, og det er tanken, at vi skal lægge os lidt op af dem. Men vi skal samtidig udvikle noget, der gælder for Trivselsprojektet, som vi skal have nedskrevet. Alle har brug for at få feedback, så der er behov for det.”

Evaluering af samarbejde og projektets udvikling

Ligesom i midtvejsevalueringen er der generel enighed i projektgruppen om, at der ikke bliver evalueret på samarbejdet på en struktureret måde. På afdelingsmøderne er der mulighed for at tale om det, der er svært. Det er dog den enkelte medarbejders ansvar selv at tage det op, da der fx ikke er et fast punkt på dagsordenen om evaluering af samarbejdet i projektgruppen.

Den faglige koordinator siger:

”Jeg synes, det er noget, vi har snakket om, at vi skal snakke om. At vi får talt om, hvordan vi arbejder. Vi har brug for en snak om, hvordan vi arbejder sammen. Det er noget, vi er opmærksomme på, men det er ikke sådan helt kommet i gang endnu.”

Medarbejderne udtrykker ønske om, at der bliver lavet en mere struktureret evaluering af samarbejdet på fx afdelingsmøderne. Det vil gøre det lettere for alle at få de svære ting frem i lyset.

Det forholder sig anderledes, når der er tale om evaluering af projektets udvikling. Projektlederen siger:

”Vi har jo en tidsplan og vi laver løbende status. Vi har haft en diskussion om, hvor det er vi skal hen. Der er jo masser af veje, vi kan gå. Der har vi snakket om at holde et seminar, hvor vi diskuterer hvilken vej, vi vil gå og hvad vi skal søge penge til næste gang.”

Det er evaluators vurdering, at projektgruppen har et tilstrækkeligt fokus på evaluering af Trivselsprojektets aktiviteter. Dette sker fx løbende ved at deltagerne i Trivselsoplæggene udfylder evalueringsskemaer. Projektgruppen fortæller selv, at de løbende taler om både Trivselsoplæggene og Trivselsforløbet med fokus på, hvad der kan udvikles. Det er dog evaluators anbefaling, at projektgruppen i fællesskab sætter fokus på og udvikler en mere systematisk måde at give hinanden feedback på - både omkring faglige udfordringer og på det mere personlige plan omkring det interne samarbejde.

Det kan fx gøres på afdelingsmøderne, som medarbejderne selv foreslår, i form af et fast punkt på dagsordenen omkring ”hvad fungerer godt og mindre godt i projektgruppen?”.

Alle har indflydelse på projektet og er ligeværdige partnere

Der er to ting, der påvirker medarbejdernes mulighed for at få indflydelse på projektet: Den ene er ansættelsesforhold og den anden er den fysiske placering. Modsat til midtvejsevalueringen er der i dag kun én medarbejder, der er timeansat og to medarbejdere, der arbejder fra Jylland. Til midtvejsevalueringen fortalte alle i projektgruppen, at de følte sig hørt og set i Trivselsprojektet. Der var en oplevelse af, at alle blev involveret i projektet og var ligeværdige partnere. Dette gør sig også i stor udstrækning gældende i dag.

Den timeansatte fortæller:

”Jeg synes, at jeg bliver inddraget, men samtidig er jeg også lidt på siden. Jeg tror, at det er vilkårene for mit job og ikke et udtryk for, at det er mine kolleger, der vil det. Børns Vilkår er ikke mit fuldtidsjob.”

Ansættelsesvilkårene har betydning for de muligheder, der er for at være en aktiv del af Trivselsprojektet og dermed også den indflydelse, man kan få. Ligeledes har det også betydning, hvor man fysisk er placeret.

En skoletjenestemedarbejder fra Århus siger:

”Der er jo en klar forskel på den daglige ping pong. Der er jo en masse værdifuldt, som vi går glip af, os der sidder i Jylland.”

Alle i projektgruppen er interesseret i at nedbryde den afstand, der opstår mellem medarbejderne i Valby og i Århus. Der skal tænkes lidt kreativt, da medarbejderne i Jylland oplever, at de er meget alene med deres opgaver. Projektgruppen mener ikke, at en løsning er at mødes oftere i Valby, da det giver for meget rejsetid. Under fokusgruppeinterviewet kommer følgende konkrete løsningsforslag frem:

”Vi kunne prøve at holde nogle flere videokonferencer”.

”Vi kunne gøre det til en arbejdsprocedure, at vi ringer sammen hver dag.”

2.3 Projektorganisationen

Klar tidsplan

Ligesom i midtvejsevalueringen giver projektgruppen udtryk for, at der er en klar tidsplan for Trivselsprojektet og at der løbende tales om, at der kan ske justeringer i projektet, som ændrer tidsplanen.

En skoletjenestemedarbejder siger:

”Rammer og tidsplaner fungerer godt. Der er også lydhør for, hvis man gerne vil ændre noget. Rollefordeling og ansvarsfordelingen er også god.”

I forbindelse med snakken om projektets tidsplan bliver det tydeligt, at der er et behov for at tale med ledelsen om, hvordan opgaverne i projektet kan prioriteres i spidsbelastningsperioder. Projektgruppen er enig om, at det er arbejdet ude på skolerne, der er vigtigst for dem.

Projektlederen siger:

”Det er skolerne, der er det vigtigste for os. Det er bare ikke altid, at alle andre er enige i det.”

Alle medarbejdere fortæller, at der er meget at se til i Trivselsprojektet og at det i de travle perioder er svært at prioritere, hvad der skal bruges tid på og hvilke opgaver der kan udskydes. Projektlederen siger:

”Vi kan godt blive bedre til at have en klar prioritering af opgaver og fokus. Det er noget, vi selv kan blive bedre til, men også noget vi skal have en ledelsesmæssig opbakning til. Hvad er vigtigst? Hvad skal vi prioritere? Det er svært nogle gange. Når vi er pressede, hvad er det så, vi vælger ikke at gøre.”

Den faglige koordinator supplerer:

”Der er mange opgaver, og de spænder meget vidt. Det kan jeg ikke altid få til at hænge sammen. Jeg er ikke sikker på, at det bliver anderledes, med mindre vi kigger på, hvad vi skal fokusere på og prioritere det næste halve år. Det er en udfordring, som der skal gøres noget ved.”

Det kan til tider være svært at have fuldt overblik over de kommende arbejdsopgaver. Når en skole booker en medarbejder til fx et oplæg, foregår det over nettet. De enkelte medarbejdere skal selv huske at markere i kalendersystemet, hvornår de er ledige samt få booket tid til forberedelse af forskellig art. Medarbejderne oplever, at når de

har travlt, så får de ikke sikret sig tid i kalenderen til forberedelse mm. Dette kan betyde flere bookinger og opgaver ud af huset, da der jo er 'huller i kalenderen', hvor de kan bookes. Evaluator anbefaler, at det sikres, at alle medarbejdere får afsat tid til forberedelse, ad hoc opgaver, mm. En løsning kan være, at der laves en fast rutine omkring registrering i kalendersystemet, så der bliver afsat tid til forberedelse - også når der er travlt.

Derudover oplever medarbejderne, at ledelsen ind imellem beder om at få løst ekstra opgaver. Det er svært for medarbejderne at afslå ledelsen, hvilket i nogle situationer betyder et væsentligt øget arbejdspress. Medarbejderne oplever, at ledelsen ikke altid er opmærksom på arbejdspresset, da ledelsen ikke har en fornemmelse af, hvor meget arbejde medarbejderne sidder med. Der er fra medarbejderne et ønske om i samarbejde med ledelsen at få prioriteret, hvilke opgaver der skal løses, og hvilke der kan udskydes i spidsbelastningsperioder. En medarbejder udtrykker håb om, at når gruppen er meget mere konsolideret og alle er kommet godt ind i deres arbejdsopgaver, bliver det lettere at aflaste hinanden og uddelegere opgaver.

"Jeg tænker, at vi har været lidt for optimistiske i forhold til, hvor meget vi kan nå. Det gælder både os selv og ledelsen."

- medarbejder i SkoleTjenesten

Evaluator vurderer, at det er meget positivt, at der er en åbenhed i projektgruppen om at tale om travlhed, og der er en stor lyst til at indgå dialog med ledelsen, således at der kan findes en løsning på, hvordan de daglige opgaver kan løses samtidig med, at der skal være plads til hoc opgaver uden, at det hele brænder på. Evaluator anbefaler, at der bliver afholdt et møde mellem projektgruppen og ledelsen evt. i forbindelse med sammenlægningen med Børnerådgivningen. Formålet med mødet er at lave en forventningsafklaring med den nye leder i forhold til arbejdsopgaver, prioritere eksisterende opgaver og tale om, hvad der skal arbejdes med og hvad der kan skubbes til senere i spidsbelastningsperioder.

Evaluator vurderer, at det er meget positivt, at der er en åbenhed i projektgruppen om at tale om travlhed, og der er en stor lyst til at indgå dialog med ledelsen, således at der kan findes en løsning på, hvordan de daglige opgaver kan løses samtidig med, at der skal være plads til hoc opgaver uden, at det hele brænder på. Evaluator anbefaler, at der bliver afholdt et møde mellem projektgruppen og ledelsen evt. i forbindelse med sammenlægningen med Børnerådgivningen. Formålet med mødet er at lave en forventningsafklaring med den nye leder i forhold til arbejdsopgaver, prioritere eksisterende opgaver og tale om, hvad der skal arbejdes med og hvad der kan skubbes til senere i spidsbelastningsperioder.

Rolle- og ansvarsfordeling

Det er evaluators oplevelse, at alle medarbejdere i Trivselsprojektet er vidende om rolle- og ansvarsfordelingen i projektgruppen. Den afklarede ansvars- og rollefordeling fremhæves flere gange af medarbejderne, hvilket også er et område, som medarbejderne har arbejdet på at tydeliggøre.

Da den eksisterende projektgruppe blev etableret, var det uklart for alle, hvordan rolle-, ansvars- og opgavefordelingen skulle se ud. Det var fx uklart, hvad der adskilte pro-

jektlederen, den faglige koordinator og skoletjenestemedarbejderen fra hinanden. Derfor besluttede gruppen at definere hver medarbejders arbejds- og ansvarsområder og skrive det ned på papir.

Projektlederen siger:

”Det kan godt være i praksis, at vi skal gentage rolle- og ansvarsfordelingen for os selv, men jeg synes umiddelbart, at det fungerer godt. Tidligere har det ikke været skrevet ned. Det gjorde vi umiddelbart efter, jeg kom tilbage, fordi det var uklart, hvem der havde ansvar for hvad. Vi diskuterede, hvad vi godt kunne tænke os at have af ansvarsområder: Faglige områder, netværk, skoler. Alt fra stort til småt blev skrevet ned og fordelt. ”

En skoletjenestemedarbejder supplerer:

”Det fungerer godt, at der er klar ansvarsfordeling. En struktur der er til at gennemskue.”

Det er evaluators fornemmelse, at det har været en god proces for medarbejderne at få defineret deres roller og få uddelegeret ansvarsområder. Det har haft en positiv betydning, at det hele er blevet skrevet ned, for det betyder, at medarbejderne altid kan kigge på papiret, hvis de kommer i tvivl om ansvarsfordeling. Det er evaluators vurdering, at projektgruppen ikke på nuværende tidspunkt behøver at gøre yderligere for at tydeliggøre rolle- og ansvarsfordelingen.

2.4 Fælles værdier

Børns Vilkårs værdier afspejles i projektet

Da midtvejsevalueringen blev gennemført var Børns Vilkår i gang med en proces om at reformulere og diskutere deres fælles værdigrundlag. Der var blandt medarbejderne i Trivselsprojektet usikkerhed om, hvordan Børns Vilkårs værdier afspejlede sig i det daglige arbejde. Den daværende faglige koordinator sagde:

”Det er ikke nok, at nogen siger, hvad vores værdier er. For hvad betyder det, når vi står ude hos børnene? - den diskussion mangler vi. Grunddiskussionen om hvad det betyder i vores praktiske arbejde.”

Mange af medarbejderne, der i dag udgør projektgruppen, var ikke med til at redefinere og diskutere Børns Vilkårs værdier, men ikke desto mindre er værdierne meget tydelige for alle medarbejderne. Projektlederen siger:

"Jeg synes, at værdierne siger sig selv. Jeg var ikke overrasket, da jeg så dem, da jeg kom tilbage fra barsel."

Særligt værdien 'Børneperspektiv' har optaget medarbejderne gennem Trivselsprojektet og evaluator har hørt om denne værdi mange gange. I midtvejsevalueringen anbefalede evaluator, at projektgruppen fik diskuteret, hvad begreberne 'barnets perspektiv' og 'at tale i børnehøjde' betød. Det var evaluators indtryk, at der ikke var konsensus om begrebernes indhold, hvilket medførte forskelligartede tilgange til opgaveløsningen.

I dag er det mere tydeligt for medarbejderne, hvad de skal forstå ved begrebet 'Børneperspektiv'. Der er en fælles opfattelse af begrebets betydning og medarbejderne henviser til, at Børns Vilkår har lavet en skriftlig formulering af, hvad det vil sige at arbejde ud fra børneperspektivet. Der er flere af medarbejderne der fortæller, at når de er ude for at holde oplæg, så udfordrer de forældrene og de voksne ved at tage børneperspektivet. Ved det forstår medarbejderne, at deres vigtigste opgave er at vise de voksne, hvordan verdenen ser ud og opleves, når man er barn. Medarbejdernes sympati og opbakning ligger hos børnene og opgaven er, at få de voksne til at tage ansvar for fx børnenes trivsel.

Børns Vilkårs værdier fremstår meget tydeligt for udefrakommende, når man besøger Børns Vilkår. De fem værdier er tryk på plakater, der er hængt op i lokalerne.

Det er evaluators umiddelbare vurdering, at projektgruppen ikke på nuværende tidspunkt behøver at gøre yderligere i forhold til værdierne. Det er dog vigtigt at huske på, at hele Trivselsprojektet hviler på Børns Vilkårs værdisæt. Derfor kan det være en god idé løbende at sætte fokus på værdierne, så projektgruppen bevidst holder værdierne i live.

3. Evaluering af Trivselsforløb

Denne del af evalueringen fokuserer på oplevelsen af relevans og tilfredshed med Trivselsforløb blandt de personer, der har deltaget i to udvalgte Trivselsforløb.

Til evalueringen af aktiviteterne i Trivselsforløbet har evaluator indsamlet empiri af to omgange. Første gang til midtvejsevalueringen hvor der blev gennemført observationer i to klasser under et Trivselsforløb. I forbindelse med observationerne blev der lavet små samtaler med børnene og lærerne i klasserne. Dataindsamlingen til midtvejsevalueringen skete i efteråret 2009. Anden gang skete i forbindelse med slutevalueringen, hvor der blev gennemført fem fokusgruppeinterview med børn, lærere og forældre på to forskellige skoler. Der er tale om to fokusgruppeinterview med børn og to fokusgruppeinterview med lærere fordelt på de to skoler, samt et fokusgruppeinterview med forældre på den ene skole. Derudover er der indhentet data fra et mindre smiley-spørgeskema, der er uddelt til børnene i de to klasser, hvor der er gennemført fokusgruppeinterview om Trivselsforløb. Dataindsamlingen til slutevalueringen skete i efteråret 2010 og i begyndelsen af 2011.

3.1 Hvad er et Trivselsforløb?

Trivselsforløbet sætter fokus på fællesskab, venskab og tolerance.

Trivselsforløbet henvender sig til klasser på skolens mellemtrin og:

- sætter fokus på arbejdet med klassens trivsel og samvær
- sætter fokus på venskab, mobning, og konflikthåndtering
- sætter processer i gang, der understøtter klassens bevægelse mod øget trivsel for alle i klassen

Har klassen været igennem en sammenlægning? Har klassen oplevet stor udskiftning af lærere? Har der været problemer med mobning, hård tone eller uheldige grupperinger i klassen? Er der brug for højere grad af forældreinvolvering i klassens sociale trivsel?

Trivselsforløbet indeholder 3 besøg (à 3 lektioner) i klassen¹, hvor der sættes fokus på klassens sociale trivsel. I samarbejde med børnene er klassens kultur på dagsordenen. Der arbejdes for, at:

- øge elevernes opmærksomhed på hinanden og fællesskabet

¹ Som en del af udviklingen af Trivselsforløbet er der lavet en ændring i antallet af besøg og lektioner. De to skoler, som er blevet interviewet i forbindelse med slutevalueringen, fik i deres Trivselsforløb to besøg á 4 lektioner.

- fremhæve elevernes styrker, drømme og ønsker
- give elever, lærere og forældre viden om trivsel med fokus på fællesskab, venskab og tolerance
- konsulenterne fra Børns Vilkår SkoleTjeneste varetager forløbet, så læreren 'sættes fri' og gøres til deltager

Trivselsarbejdet baseres på øvelser, teori og klassens egne erfaringer samt breve fra Børns Vilkår BørneBrevkassen.

De tre klassebesøg² afrundes hver gang med et refleksionsmøde, hvor klassens lærere deltager sammen med Børns Vilkår konsulenter. Endvidere indeholder Trivselsforløbet et forældremøde samt en fælles afslutningsaften med deltagelse af både elever, forældre og lærere.

Fra www.bornsvilkar.dk

Indenfor det sidste år er der foretaget nogle ændringer i Trivselsforløbet. Børns Vilkår er gået fra at fokusere på den generelle trivsel og mistrivsel i en klasse til at fokusere på specifikke problemstillinger. Til at skærpe dette fokus arbejder Børns Vilkår i dag med metoden 'Jeg kan' af Ben Fur. Da trivselsforløbene blev gennemført på de to skoler, som er en del af evalueringen, havde Børns Vilkår igangsat processen med at gøre 'Jeg kan'-metoden til den teoretiske ramme, der arbejdes med i Trivselsforløbene.

3.2 Præsentation af skolerne i evalueringen

Nedenfor er en beskrivelse af de to skoler, hvor der er indsamlet data til slutevalueringen om Trivselsforløb. Skolerne er anonymiseret.

Skole A

På Skole A er det en 4. Klasse, der har deltaget i Trivselsforløbet. Klassen har været berørt af mange problemstillinger - både inden og under Trivselsforløbet.

Klassen har oplevet mange skift i lærergruppen, og flere lærere har været langtidssygemeldte. Det resulterede i, at der var meget uro i klassen og at der manglede struktur. En lærer udtrykker det ved: *"De [børnene] ønskede struktur, og nogle der kunne få orden på det kaos, der var."* Flere børn havde det dårligt i klassen, de mobbede hinanden, der blev dannet klier og klassen var kendt på skolen som en klasse, der ikke fungerede. Derudover er der to børn i klassen, der har adfærdsforstyrrelser. Begge børn har over en længere periode været tilknyttet en psykiatrisk afdeling for at få stillet en

² De to skoler, der er interviewet i forbindelse med slutevalueringen, fik to klassebesøg.

diagnose. Det ene barn har fået diagnosen ADHD, og det andet barn afventer svar. Med diagnosticeringen betyder det fremover, at de to børn får tilbudt særlig støtte, hvilket på sigt kan være med til at skabe ro i klassen.

Klassen fik i august 2010 ny klasselærer og matematiklærer. Det er disse to lærere, der står for størstedelen af undervisningen i klassen, og som primært arbejder for at forbedre trivslen i klassen. Lærerne kontaktede selv Børns Vilkår, da de havde brug for hjælp og inspiration til at arbejde med trivsel. Umiddelbart vurderede Børns Vilkår, at klassen ikke var målgruppe for Trivselsforløbet, da der var så massive problemer. Børns Vilkår besluttede alligevel, i dialog med lærerne, at gennemføre et Trivselsforløb for klassen. Der blev indgået aftale om, at Børns Vilkår ikke kunne behandle alle problemerne i klassen, men derimod give lærerne og børnene nogle redskaber til selv at arbejde med trivsel og mistrivsel.

Da Trivselsforløbet startede, var der kommet mere ro i klassen. Baggrunden for denne ændring er blandt andet, at lærerne var mere massivt til stede i klassen om morgenen og i frikvartererne end tidligere. Derudover blev forældrene hurtigere orienteret og involveret, hvis der skete noget i klassen, end tidligere. For enkelte børn er der desuden blevet lavet særregler - fx at de må forlade klassen og holde en pause undervejs i undervisningen - så alle børnene kunne rummes i klassen.

Skole B

På skole B er det en 5. klasse, der har deltaget i Trivselsforløbet. Klassen har i tiden op til Trivselsforløbet været præget af uroligheder. Urolighederne opstod specielt omkring én dreng, der har indlæringsvanskeligheder og autisme, og derfor havde særlige behov som lærerne og de andre børn skulle tage hensyn til. Dette har været en udfordring for de andre børn, der følte, at det var svært at opføre sig anderledes over for ham. Desuden har der været generelle problemer med mobning i klassen - både af drengen med autisme og andre børn.

Klassen var ved Trivselsforløbet start blevet mere harmonisk. Dette skyldtes bl.a., at drengen med autisme flyttede skole, et par måneder før Trivselsforløbet startede. Én af lærerne forklarer: *"Og så blev der meget ro i klassen, så der ikke var de mange stridigheder mellem børnene."* Klassen er dog stadig præget af deres tidligere oplevelser med mobning og uro.

I forhold til samarbejdet og kommunikationen mellem lærere og forældre i klassen skilte skole B sig ud fra de øvrige Trivselsforløb, som Børns Vilkår har gennemført. Forholdet mellem forældre og lærere var på denne skole præget af et dårligt samarbejde og mangelfuld kommunikation. Det fik betydning for forældrenes udbytte og oplevelse af Trivselsforløbet, da forældrene selv vurderede, at de var meget dårligt informeret om

Trivselsløbet. En af årsagerne til dette var, at lærerne fx undlod at videregive det materiale, som Børns Vilkår udleverede om Trivselsforløbet.

3.3 Målgruppetilfredshed

Børnene

Til midtvejsevalueringen sagde børnene, at aktiviteterne i Trivselsforløbet var sjove. De var i høj grad begejstrede for de forskellige delelementer og ville gerne gentage dem flere gange.

"Det [Trivselsforløbets aktiviteter] er spændende og sjovt."

"Det er ikke kedeligt. Det er lærerigt."

En konkret øvelse i Trivselsforløbet er hemmelige venner. Efter børnene havde fundet hinandens 'hemmelige venner', sagde én af drengene: *"Skal vi ikke prøve det igen? Det er sjovt at gætte."* Samtidig havde børnene en klar oplevelse af, at aktiviteterne havde en umiddelbar indvirkning på samværet og trivslen i klassen. De oplevede, at klassen havde det bedre sammen under aktiviteterne og satte pris på dette.

"Vi hjalp hinanden, og det var rart."

"Vi var mere søde ved hinanden."

Til slutevalueringen lagde børnene især vægt på, at hemmelige venner var sjovt, samtidig med at flere af børnene gav udtryk for, at det var svært.

"Nissevenner [hemmelige venner] var sjovt. Vi skulle være søde mod ens nisseven, og det ville være smart at være sød mod mange, så man ikke kunne gætte, hvem der var ens nisseven."

"Det var svært med nissevenner [hemmelige venner], fordi det var svært at holde det hemmeligt. Der var mange, der ikke gjorde så meget, fordi de ikke vidste, hvad de skulle gøre."

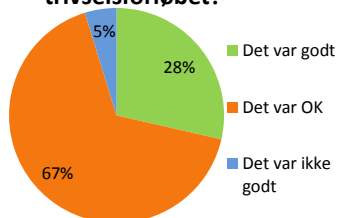
Det virkede umiddelbart til, at børnene forstod opgaven med at have hemmelige venner, men mange havde svært ved at løse den. Børnene fortalte selv, at Børns Vilkår forklarede, hvad de skulle gøre, men det var svært at finde på noget konkret at gøre over for den hemmelige ven.

I forhold til andre elementer i Trivselsforløbet nævnte enkelte børn, at øvelsen med rumskibet var for barnligt og andre syntes, at der blev talt for meget i stedet for at *"at lave noget."*

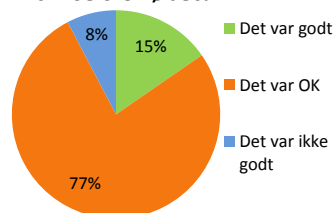
Et barn fremhævede, at det var godt, at de fik besøg af Børns Vilkår, fordi det betød, at de fik talt om mobning. Barnet havde selv oplevet at blive mobbet, og syntes at det var fint at tale om det. Barnet fortalte: *”Vi tog det op i klassen og så talte vi om, at man ikke må mobbe, og det skal man stoppe med.”*. Barnet syntes dog, at de skulle have talt mere om mobning og oplever, at der fortsat er mobning i klassen. En klassekammerat bakkede op: *”Vi skulle have talt mere om mobning, fordi [X] gør det stadig.”*

Det er meget få af børnene fra skole A og skole B, der i smiley-spørgeskemaet angiver, at Trivselsforløbet ikke var godt. En mindre del (hhv. 28 % og 15 %) svarer, at forløbet var godt, mens størstedelen af børnene (hhv. 67 % og 77%) svarer, at Trivselsforløbet var OK.

Skole A: Hvad synes du om trivselsforløbet?

Skole B: Hvad synes du om trivselsforløbet?

I smiley-spørgeskemaet bliver børnene også bedt om at beskrive, hvad der har ændret sig efter Trivselsforløbet. I disse beskriver stort set alle børn, at forløbet har haft en positiv effekt - særligt oplever børnene, at de er blevet bedre til at samarbejde og tænke på hinanden i klassen.

”Jeg synes, at vi er blevet bedre til at hjælpe hinanden. Jeg synes, at vi holder sammen. Jeg synes, at vi er blevet bedre til at være sammen med dem, man ikke var så glad for. Jeg synes, at vi er lidt bedre til at vise hensyn til hinanden.”

”Vi snakker mere sammen alle sammen og kan finde ud af at samarbejde om en masse fælles ting.”

Forældrene

I forbindelse med midtvejsevalueringen blev der lavet små samtaler med forældre til børn, der deltog i Trivselsforløbet. Forældrene fandt aktiviteterne givtige. I forhold til forældreoplæggene i Trivselsforløbet sagde de blandt andet:

”Det var simpelthen en ubetinget succes!”

”Det var rart at snakke mere generelt [om klassen]. Det var godt at give sig tid til at reflektere over og nedskrive, hvad klassen egentlig er rigtig god til - for det er jo heldigvis ikke så lidt.”

”Super godt med gruppearbejde. I vores gruppe var vi rigtig gode til at snakke og finde på. Og formålet var helt sikkert klart og relevant!”

Samtidig var nogle forældre dog usikre på formålet med Trivselsforløbet. De manglede blandt andet en klarhed omkring sammenhængen mellem opgaverne, de blev bedt om at løse og de øvrige aktiviteter i Trivselsforløbet. To forældre sagde blandt andet:

”Det ville have været godt med mere klarhed omkring formålet med aftenen og med børnenes arbejde efterfølgende.”

”Jeg manglede en gennemgang af, hvilket forløb vores børn skulle igennem og den røde tråd til vores aften/gruppearbejde.”

Denne usikkerhed hos forældrene blev underbygget i slutevalueringen, hvor én af forældrene på skole B fortalte om sin oplevelse af Trivselsforløbet generelt:

”En ting jeg har manglet: En introduktion til hvorfor vi skulle have Trivselsforløbet. Den information manglede jeg at få, inden forløbet gik i gang. Det fik jeg så forklaret, da jeg spurgte til det. Det kunne være sket tidligere gennem et informationsbrev e. lign.”

De andre forældre, der deltog i fokusgruppeinterviewet, var overordnet enige i denne usikkerhed omkring formålet med forløbet. Der er dog ingen tvivl om, at dette i høj grad handlede om en oplevelse af manglende kommunikation mellem lærerne på skole B og forældrene, og derfor ikke direkte er Børns Vilkårs ansvar. To af forældrene foreslog dog, at Børns Vilkår med fordel kan understrege vigtigheden af inddragelse af og information til forældrene over for skolen:

”Måske skal Børns Vilkår formidle til lærerne, at det er vigtigt, at skolen informerer forældre. Både om hvad man sætter i gang og hvad man så har gjort undervejs i forløbet. Vi burde være blevet informeret allerede dengang Børns Vilkår blev kontaktet.”

”Man kan forestille sig, på det tidspunkt hvor Børns Vilkår bliver kontaktet, at man allerede da informerer forældrene. Det var svært at forholde sig til, at det var så lang tid siden, at problemerne var opstået. Det må skolen godt få at vide.”

Evaluator er bekendt med, at der er særlige omstændigheder, som gør sig gældende på skole B i forhold til samarbejdet og kommunikationen mellem forældre og lærere. Derfor skal ovenstående ønsker fra forældrene om fx informationsmateriale ses i lyset af, at det materiale om Børns Vilkår har uddelt til lærerne, *ikke* er blevet udleveret til forældrene. Evaluator vil dog gøre opmærksom på, at Børns Vilkår skal overveje sin rolle i forhold til at sikre, at forældrene får de fornødne informationer om Trivselsforløbet og bliver tidligt involveret i Trivselsforløbet. Et fremtidigt fokuspunkt kan være, at Børns Vilkår som en del af Trivselsforløbet kan tilbyde et særligt arrangement for lærere og forældre med fokus på at skabe god dialog og et bedre samarbejde.

Generelt er der dog i slutevalueringen stor tilfredshed med Trivselsforløbet blandt forældrene og én af dem fortæller, at *"...det var dejligt at se, at vi [forældrene] var 'på', at vi også var med i arrangementer. Og umiddelbart har det været dejligt at få et glad barn hjem. Min søn var fx glad for [metoden omkring] de hemmelige venner."*

Lærerne

Til slutevalueringen fortalte lærerne, at de generelt syntes meget godt om Trivselsforløbet. De var meget begejstrede for den positive tilgang, som Børns Vilkår havde både i forhold til børnene og dem selv. Lærerne oplevede dog, at børnene i den ene klasse ikke altid var så gode til at oversætte konkrete øvelser til deres egen hverdag i skolen, fx skulle børnene fortælle om nogle gode oplevelser.

"Eleverne fortalte om gode oplevelser, men intet havde med 4.a at gøre. Det var bemærkelsesværdigt."

Samtidig har lærerne selv fået meget ud af Trivselsforløbet. Det har givet dem mulighed for at have en anden og mindre direkte involveret rolle i forhold til den gruppe af børn, som de arbejder med i hverdagen. Det har især givet lærerne mulighed for at få et anderledes indblik i børnegruppen, som er svær at få, når man som lærer er 'på' i hverdagen.

"Vi [lærerne] har under forløbet fået øjnene op for nogle samspil, nogle relationer mellem børnene. Vi fik lov at have den observerende rolle. Og det er dejligt, fordi at så opdager man noget, vi ikke normalt ser. Det var rart at få lov at se på. Det styrkede os også i, at vores opfattelse af børnene var rigtig."

"Vi [lærerne] har fået inspiration. Vi ser på tingene og børnene med nye og andre øjne. Men jeg synes også, at vi altid har været meget opmærksomme, det har bare givet et frisk pust. Det er ligesom, når man er på kursus, så genopdager man også nogle ting."

Der er ingen tvivl om, at dette har stor betydning for lærerne, og Trivselsforløbet har været med til at udvide lærernes horisonter og give dem ny energi på deres arbejde.

”Det, at få Børns Vilkår ud, gjorde, at vi [lærerne] fik en saltvandsindsprøjtning og nogle nye vinkler. De har været med til at gøre os [lærerne] opmærksom på at vende konflikter til noget positivt. Vi har fået øjnene op for, at vi skal se det i den positive ånd. Det kan nogle gange være svært, når man står i det op til halsen i hverdagen.”

Det vurderes således, at der uden tvivl er tilfredshed med Trivselsforløbet blandt alle målgrupperne - børn, lærere og forældre - men at der samtidig er plads til mindre forbedringer, specifikt i forhold at sikre at forældrene får tilstrækkelig information om forløbet. Evaluator anbefaler, at Børns Vilkår over for lærerne lægger vægt på, at effekten af Trivselsforløbet til dels er afhængig af forældrenes engagement - og at det derfor er meget væsentligt, at forældrene føler sig informeret om Trivselsforløbet og baggrunden for rekvireringen af dette.

3.4 Sprogbrug og formidling

Medarbejderne i Børns Vilkår er meget opmærksomme på, at deres sprog er forståeligt for børnene og tager udgangspunkt i deres virkelighed. Dette var i høj grad tydeligt i deres direkte kontakt med børnene under Trivselsforløbene i midtvejs-evalueringen, og Børns Vilkår gjorde meget ud af at forklare betydningen af begreber som for eksempel 'pilotprojekt' og 'trivsel'. Begreber, der kunne være svære at forstå for børnene.

”Der var ikke nogle ord, som børnene ikke forstod. De brugte børnenes sprog.”

- lærer

Under aktiviteterne i Trivselsforløbet var der dog øjeblikke, hvor børnene syntes at være usikre på meningen med de informationer, de fik. Det var for eksempel tydeligt, da børnene blev givet en opgave omkring 'ensomhed', hvorefter mange af børnene var usikre på betydningen af dette begreb og på den 'tekniske' udførelse af opgaven. På et andet tidspunkt i observationen af Trivselsforløbet til midtvejsevalueringen blev der givet praktiske informationer om den kommende fest, hvorefter mange af børnene havde spørgsmål vedrørende tid og sted, deltagere, mad osv. I dette tilfælde efterlyste børnene selv en seddel med alle oplysningerne, som de kunne give til deres forældre.

I forbindelse med slutevalueringen er der også blevet spurgt til Børns Vilkårs sprogbrug og formidlingsevne. Der var generelt en meget positiv tilbagemelding. Både børnene og lærerne vurderede, at Børns Vilkår brugte et sprog, som var let forståeligt. Det betød

fx, at Børns Vilkår præsenterede opgaver for børnene, så de forstod dem. Et barn fortalte, at hvis de ikke forstod opgaven, fik de det bare forklaret en gang til.

Lærerne synes, at der var en god dynamik imellem de to medarbejdere fra Børns Vilkår og at det var en god fordeling, at den ene skrev på tavlen, mens den anden snakkede med børnene.

”De var gode til at samarbejde de to. De vidste lige, hvor de skulle hen. Børnene var med til at formulere, hvad der skulle skrives op, men de var gode til at organisere det på tavlen”.

Evaluators vurderer, at Børns Vilkår bruger et sprog, som er umiddelbart forståeligt for børnene. Samtidig inddrager de børnenes egne ord aktivt for at sikre relevans og forståelse. Det er dog væsentligt, at Børns Vilkår kontinuerligt har fokus på børnenes reaktioner under Trivselsforløbet, og kan reagere på disse i den enkelte situation med det formål at fremme forståelsen.

3.5 Inddragelse af børnenes egne input og erfaringer

Det er væsentligt for Børns Vilkår, at børnene føler sig inddraget i aktiviteterne i Trivselsforløbet. Det er evaluators vurdering, at Børns Vilkår lægger stor vægt på at spørge til børnenes egne oplevelser, erfaringer og vurderinger i deres kontakt med børnene.

Evaluators oplevede til midtvejsevalueringen, at børnene skulle finde deres fælles styrker som en del af Trivselsforløbet. Børns Vilkår spurgte til børnenes forståelse af 'en styrke' og i stedet for at tage udgangspunkt i deres præproducerede liste med eksempler blev der spurgt eksplorativt til børnenes egne vurderinger af, hvad der var deres styrker - og derefter hvilke styrker, de ønskede at få. Det var således børnenes egne definitioner af deres - eksisterende og ønskede - styrker, der blev udgangspunkt for de senere opgaver i Trivselsforløbet. På lignende vis blev børnene i klassen senere udfordret på deres egne løsningsforslag til en alvorlig (fiktiv) mobbesituation. Senere brugte Børns Vilkår børnenes input omkring styrker til at skrive og opføre en rap omkring klassen - til stor begejstring for børnene.

Til midtvejsevalueringen fortalte en pædagogisk konsulent på en skole:

”Det er godt, at Børns Vilkår er nysgerrige på børnenes verden og hverdag. De har en god måde at tale med børnene på. De er gode til at fornemme, hvis der er forståelsesproblemer. Det er også godt, at de bruger eksempler - og at de bruger sig selv aktivt.”

Til slutevalueringen fortalte børnene i den ene klasse, at de flere gange under Trivsels-

forløbet var eller havde været kede af at være i klassen. I disse situationer havde lærerne et ønske om, at Børns Vilkår havde inddraget børnenes udsagn mere i forløbet og talt med børnene om det.

”Børnene lavede nogle plancher med ønsker og styrker. Mange siger, at de tit er kede af det og det vil de gerne have løst. Men det blev der ikke taget mere hånd om. Der blev ikke fulgt op på det af Børns Vilkår. Det kunne de godt have gjort.”

”Eleverne havde svært ved at tale om det, og Børns Vilkår tog ikke nok fat i de konkrete erfaringer. Eleverne kan ikke se det selv. De er ikke bevidste og kan ikke analysere, hvad der foregår.”

Lærerne oplevede ligeledes en situation under en øvelse, hvor de syntes, at Børns Vilkår ikke tog hånd om situationen og ikke brugte situationen til at tale med børnene om, hvad der foregik. Øvelsen handlede om, at børnene skulle trække i hinandens arme og dermed have fysisk kontakt med hinanden. Lærerne oplevede, at øvelsen endte i kaos, at børnene var ukoncentrerede og at de slet ikke kunne finde ud af at skulle røre ved hinanden.

”Det kunne have været fedt, hvis Børns Vilkår havde haft mere fokus på sådanne øvelser. Børns Vilkår har sagt, at børnene var gode til at tage imod opgaven, men det blev alligevel kaos. Der kunne jeg godt have tænkt mig, at de havde taget det op, at man havde talt med børnene om, hvad der var gået galt i den øvelse.”

Børnene selv oplevede, at det var positivt, at der blev snakket om mobning under Trivselsforløbet. Børnene syntes især godt om, at den ene medarbejder fra Børns Vilkår i forbindelse med Myg-historien fortalte, at hun selv havde mobbet som barn. Flere af børnene fortalte, at de ikke kunne genkende Myg-historien i deres egen klasse, men at de godt forstod historien. Dette bekræfter lærernes fornemmelse af, at børnene har svært ved at se, hvad der sker i deres egen klasse.

Forældrene havde en klar oplevelse af, at deres børn blev mødt i øjenhøjde af Børns Vilkår og at dette har været anderledes end det, de er vant til. Det har ifølge forældrene gjort en stor positiv forskel for børnene og de har oplevet, at deres synspunkter er blevet inddraget aktivt i forløbet. Om dette siger to forældre:

”Børnene er vokset, idet de føler sig taget alvorligt på en anden måde end normalt i deres hverdag. At de er blevet behandlet som hele mennesker og kan sætte sig ind i, hvad det er for nogle ting, der sker i den alder, de er i, det har fungeret rigtig godt.”

”Børns Vilkår, de har lyttet til børnene og det er også det indtryk, vi har fået, når de [børnene] er kommet hjem. Følelsen af at børnene bliver hørt og set og taget alvorligt.”

Det er evaluators vurdering, at Børns Vilkår er lykkedes godt med at møde børnene i øjenhøjde og inddrage dem undervejs i Trivselsforløbet. På trods af at nogle lærere synes, at Børns Vilkår kunne gå mere ind i enkelte situationer, er der en generel tilfredshed med Børns Vilkårs tilgang til opgaveløsningen.

3.6 Trivselsforløbets relevans

Under Trivselsforløbet præsenterede Børns Vilkår historien om pigen Myg, der blev mobbet af sine klassekammerater. Til midtvejsevalueringen var det evaluators indtryk, at denne historie var et godt eksempel på, hvordan Børns Vilkår arbejdede med at sikre relevansen for børnene, der i høj grad kunne genkende det, der skete i historien og relatere det til deres egen hverdag:

”De [Børns Vilkår] fortalte en historie om en pige, der hed Myg, hvor hun blev drillet. Vi har også haft nogle episoder, hvor nogle piger blev drillet og så har de sagt ”jeg føler mig som Myg”.”

”Vi har haft en dreng, der blev mobbet - vi har oplevet det i klassen. Ligesom med Myg.”

Børnene spurgte under Trivselsforløbet interesseret ind til historien om Myg:
”Flyttede Myg, fordi hun blev mobbet, eller fordi hendes forældre skulle flytte?”

”Myg var væk en dag, døde hun eller hvad skete der?”

I interviewene til slutevalueringen nævnte både børn og lærere historien om Myg. Her havde børnene dog svært ved at omsætte historien til deres egen virkelighed. Børnene kunne ikke selv få øje på, at historien afspejlede meget af det, der var foregået i klassen i forbindelse med mobning. Den ene lærer sagde:

”Når jeg så spurgte bagefter, om det kunne gå lige så galt for os, som i Myg-fortællingen, så mente de[børnene] ikke, det kunne gå så galt.”

Under interviewene til slutevalueringen var det tydeligt, at både lærere og forældre vurderede, at børnene havde fået meget ud af forløbet.

Lærer: *”Børnene har fået åbnet øjnene for, hvad der foregår. Og for hinandens positive sider.”*

Forælder: ”[X fra Børns Vilkår] var på første møde ikke bundet til hendes manuskript. Hun brugte tid på de ting, der fyldte noget hos os, altså i klassen.”

Lærerne for den ene klasse var dog i tvivl om, hvor bevidste eleverne var om den tilegnede viden:

”Børnene har også fået noget ud af det, de ved det bare ikke. De ved ikke, at de er flyttet fra A til B.”

Lærerne vurderede, at forældrene også oplevede Trivselsforløbet som relevant, da de var klar over, at der var problemer i klassen.

”Forældrene synes også, det var rigtig fedt. Vi har jo ikke lagt skjul på, at der var problemer på det første forældremøde, og det var forældrene jo enige i. Og dermed havde vi deres opbakning. Vigtigt, at man er enige (forældre og lærere) overfor børnene.”

Lærerne fortalte, at forældrene var gode til at være med og at de gav udtryk for, at det var rigtig sjovt. Lærerne fremhævede, at det var vigtigt, at Børns Vilkår gjorde det klart for forældrene, at det ikke kun er lærernes opgave at skabe trivsel i klassen. Lærerne vurderede, at der i dag er et godt samarbejde med forældrene og at der nu er en fælles platform at arbejde videre på. Som tidligere nævnt, har forældrene i den ene klasse selv udtrykt ønske om en større grad af information fra lærerne om børnenes trivsel i klassen. Trivselsforløbet har været medvirkende til, at forældrene har fået en bedre indsigt i og viden om den mistrivsel, der har været i klassen.

Evaluator vurderer, at Trivselsforløbet var meget relevant for både børn, lærere og forældre, da begge klasser stod med nogle konkrete problemer i forhold til trivsel og mobning.

3.7 Motivation

Det er evaluators indtryk, at det er vigtigt for medarbejderne i Trivselsprojektet, at børnene er motiverede til at deltage i aktiviteterne. Mange af aktiviteterne og opgaverne i Trivselsforløbet er nye og anderledes for børnene. Børnene bliver samtidig præsenteret for alvorlige emner på en 'ikke formanende' måde. Dette vækker børnenes nysgerrighed og virker i sig selv som en motiverende faktor.

Til midtvejsevalueringen forklarede den pædagogiske konsulent på en skole det således:

”Det har været sjovt, alle tingene, rejsen til månen og historien om Myg. De [Børns Vilkår] har været rigtig gode til at gøre de alvorlige ting sjove. De har

selv vist deres fantasi og skabt muligheden for, at børnene også kan bruge deres fantasi. Det er lidt nemmere forklaret, end hvis man bare siger, at de ikke må drille. De [Børns Vilkår] har gjort det - de har ikke bare forklaret, men vist det. Oplæg, glem det - det er vigtigt med involvering af børnene, og det har Børns Vilkår gjort.”

Desuden er det evaluators indtryk, at Trivselsforløbet indeholder elementer, som børnene i forvejen finder interessante. Dette gælder for eksempel emner som venskab og mobning, interesseområder som teater, musik og rumrejser, samt metoden omkring 'den hemmelige ven'. Dette virker motiverende og fastholder børnenes fokus og engagement i aktiviteterne. Det afspejles blandt andet i denne situation fra Trivselsforløbet:

” [X fra Børns Vilkår] skaber spænding om fantasirumrejsen. Hun referer til virkeligheden ved at inddrage viden om amerikanske rumrejser. Børnene nikker, de er med, de kender godt universet omkring rumrejser. [X] spørger, om rumrejsens nedtælling skal være på dansk eller engelsk? - børnene vil have det på engelsk og alle tæller med. (...) De er i rumskibet igen. En dreng spørger ”Har vi sele på?”

Børnene sagde blandt andet til midtvejsevalueringen:

”De [Børns Vilkår] gør de alvorlige ting til noget sjovt, for eksempel når vi skulle rejse til månen og løse opgaver og finde vores styrker og egenskaber.”

”Det virker godt for klassen med den hemmelige ven, så samarbejder vi. Specielt hvis man ikke legede så meget med ham eller hende i forvejen.”

Det er dog vigtigt, at Børns Vilkår er opmærksomme på væsentlige differentieringer i børnegruppen som for eksempel køn - både i forhold til om børnene kan relatere sig til Børns Vilkårs repræsentanter (om de er mænd eller kvinder) og i forhold til at sikre, at børnene er motiverede og holder interessen for aktiviteterne. I forbindelse med kønsforskelle siger en gruppe børn:

”Drengene ville måske have været mere med, hvis man havde brugt mere drengeprog. Hvis man for eksempel havde gjort det til noget med spioner.”

Den pædagogiske konsulent italesatte det således:

"Jeg kan dog komme til at stille spørgsmålstegn ved, om alle i klassen er lige godt med - for eksempel drengene. Kan man gøre mere for at fange dem? Måske kunne de [Børns Vilkår] lave mere kropslige aktiviteter."

Evaluators vurderer, at Børns Vilkår generelt med stor succes sikrer motivationen hos de børn, der er med i Trivselsforløbene.

"Det var en aha-oplevelse for mig. Rigtig godt det hele."

- Barn, der var med i Trivselsforløb

3.8 Ansvar for at skabe trivsel i klassen

I forbindelse med slutevalueringen blev der blandt andet spurgt til, hvem der har ansvaret for at skabe trivsel i klassen. Lærerne på den ene skole mente, at det er et fælles ansvar blandt både børn, forældre og lærerne. En lærer fortæller:

"Meget af det handler om, hvordan børnene har lært, at de skal være overfor andre mennesker. De har et stort ansvar selv, både børnene og forældrene."

Lærerne oplevede, at børnene er blevet bedre til at komme til dem og spørge om hjælp, samtidig med at børnene er blevet bedre til selv at løse konflikter, hvis de opstår. Nu kommer børnene fx og spørger, om de må gå ud at snakke sammen. Læreren siger:

"Hvis nogle kommer op at skændes, så får vi dem til at sætte sig og snakke med hinanden. Og lige pludselig kunne de godt finde ud af, at vi skulle være gode venner, før de kunne få frikvarter."

Børnene pegede på, at det til dels er lærernes og deres eget ansvar, at alle har det godt i klassen. Børnene kom selv med flere forslag til, hvad de kan gøre for, at de har det godt sammen:

"Vi skal lade være med at tale grimt til hinanden og lade være med at tale til ham" [Der refereres til en dreng med adfærdsvanskeligheder. Børnene oplever, at de har mange konflikter med ham].

"Jeg synes, at der er flere, der kan sige ja til, at man må være med i legen."
Et andet barn supplerer: *"Eller være bedre til ikke at smide nogen ud af legen."*

Det er evaluators vurdering, at lærerne tager et stort ansvar for, at der er trivsel i klassen. Samtidig er børnene klar over, at de har et medansvar og flere handler også på mistrivsel. I forhold til forældrene kunne en lærer godt tænke sig, at forældrene tog lidt mere ansvar og at der gennem Trivselsforløbet blev skabt mere dialog mellem forældre og lærere. Det er ikke en del af det nuværende koncept omkring Trivselsforløbet, at Børns Vilkår forestår aktiviteter med fokus på dialog mellem forældre og lærere. Evaluator foreslår således (som tidligere nævnt), at Børns Vilkår enten kan tilbyde et arrangement for forældre og lærere, eller at Børns Vilkår anbefaler lærerne at de selv indgår i en dialog med forældrene omkring det fælles ansvar at sikre børnenes trivsel. Det kunne fx være på et opfølgende forældremøde, eller hvis skolen arrangerede et temamøde for samtlige forældre på skolen med fokus på trivsel og forældreansvar.

3.9 Opmærksomhed på (mis)trivsel

Til slutevalueringen svarede børnene forskelligt på spørgsmålet om, om de ved, hvad de skal gøre, hvis de bliver uvenner med nogen i klassen. En pige fortalte, at de fleste i klassen er gode til at tale med lærerne. En anden pige fortalte:

Barn: "Jeg blev mobbet rigtig meget. I dag er det bedre, der er ikke så mange, der kalder mig fede ko og fede luder mere. Bortset fra lige før I kom, så kaldte [X] mig fede lort."

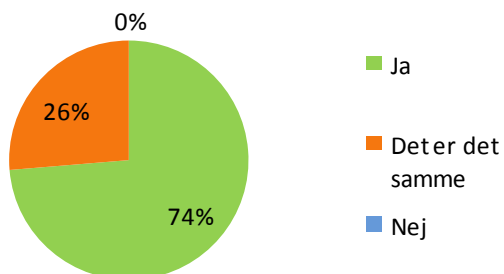
Evaluator: "Hvad gør du så?"

Barn: "Så ignorerer jeg det, og så siger jeg det til en lærer."

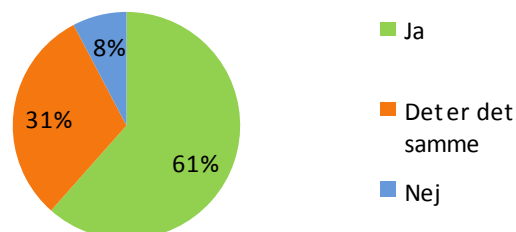
Der er dog ingen tvivl om, at børnene generelt føler sig klædt på til at skabe god trivsel i klassen. I smiley-spørgeskemaet blev børnene på skole A og skole B spurgt: Ved du, hvad du skal gøre, hvis du skal være med til at sørge for, at alle har det godt i klassen? På skole A svarede kun 25 % "nej" mens 75 % svarede "ja", og på skole B svarede hele 100 % af børnene "ja".

Når børnene bliver spurgt direkte til Trivselsforløbets betydning for, om de er blevet bedre til at hjælpe hinanden i klassen, svarer 74 % af børnene på skole A og 61 % af børnene på skole B "ja". Børnene oplever således i høj grad, at de på baggrund af netop Trivselsforløbet har fået redskaber til at hjælpe hinanden, når der er nogen i klassen, der ikke har det godt.

Skole A: Er I blevet bedre til at hjælpe hinanden, hvis der er nogen i klassen, der ikke har det godt?

Skole B: Er I blevet bedre til at hjælpe hinanden, hvis der er nogen i klassen, der ikke har det godt?

Det er dog lidt anderledes, hvis børnene i Skole A blev uvenner med den dreng, der har adfærdsvanskeligheder. Børnene oplevede tidligere, at der ikke blev taget hånd om de konflikter, hvor drengen var involveret:

"Vi havde en lærer fra 1.-3. klasse og hun var lidt irriterende, fordi [X] har ADHD og så måtte han alt. Så troede hun, at man bare kunne glemme det, hvis han lige havde slået en i hovedet og det kan man altså ikke."

"Jeg synes, det er irriterende, at [X] må larme rigtig meget og stå på bordene, og han må gå, hvis han synes, det er kedeligt. Han har slet ikke brug for den særregel."

Det fyldte meget hos børnene, at der var en elev i klassen, der opførte sig anderledes og havde særlige behov. Evaluator forsøgte gennem interviewet med børnene at tale generelt om trivsel i klassen for ikke at have fokus på et enkelt barn - men det var svært for børnene. For at undgå konflikter var der flere af børnene, der sagde, at de forsøgte at undgå drengen. Det lader til, at et initiativ med at indføre særregler i klassen både har en positiv og negativ indvirkning. Særregler gives til de børn, der fx i en periode har det svært derhjemme og derfor har behov for at kunne holde en pause undervejs i en time. Nogle af børnene syntes dog, at for mange børn fik tildelt særregler, også selv om de ikke havde behov for det.

"Vi er blevet bedre til at få særregler. Der er flere og flere personer der får flere og flere særregler. Også nogle, der ikke har brug for det."

Børnene var i et vist omfang opmærksomme på hinanden i klassen på Skole A, og flere viste omsorg for hinanden. Det var især pigerne, der reagerede, hvis de kunne se, at en klassekammerat var ked af det. Pigerne fortalte, at de fx spurgte klassekammerater om: "Hvad er der galt?". Drengene var mere tilbageholdene og forklarede det med, at

det er fordi, de er drenge, og derfor ikke er så gode til at trøste andre. To af drengene sagde:

"Nogle gange lader jeg dem være. Andre gange går jeg hen og spørger, hvad der er galt. Mest hvis det er nogle af mine gode venner."

"Nogle gange går jeg over og spørger, hvad der er galt. Jeg kan ikke finde ud af andet, for der er ikke så mange drenge, der er gode til at trøste, heller ikke mig. Så kan man spørge, om man kan hente en lærer. Man kan ikke gøre så meget andet. Det er mest pigerne, der er gode til at trøste i klassen."

Generelt er børnene blevet mere opmærksomme på hinanden da de via Trivselsforløbet har fået øjnene op for, hvor destruktivt og ubehageligt det kan føles at være udenfor fællesskabet. Børnene fortæller, at Trivselsforløbene bl.a. har haft følgende positive effekter:

"Vi er blevet bedre til at se, hvis der er nogen, der ikke har det så godt."

"Vi hjælper hinanden, hvis der er nogen, der er kede af det."

"Vi driller ikke hinanden så meget mere."

"Jeg synes, at vi er blevet bedre til at tænke på andre, og så synes jeg, at vi er blevet bedre til at lukke folk ind i legen, men det kan godt blive bedre."

"Vi er blevet sødere mod hinanden og vi reagerer hurtigt, hvis der er nogen, der er kede af det."

Det er evaluators vurdering, at Trivselsforløbet har haft en positiv indvirkning på trivslen i klasserne. Evalueringen er gennemført to måneder efter, at Trivselsforløbene er afsluttet i de to klasser på Skole A og B, og flere børn giver udtryk for en bedre trivsel i klassen.

3.10 Det gode klassefællesskab

Lærerne fortalte, at de havde fået både redskaber og idéer til at arbejde videre med det gode fællesskab og trivsel i klassen. I forbindelse med fokusgruppeinterviewene på skole A blev alle børnene i klassen bedt om at besvare fem spørgsmål i et lille spørgeskema. Den ene lærer fortalte:

"Der var nogle enkelte børn, der skrev, at de var blevet bedre til at hjælpe hinanden og til at lege sammen. Men om det er fordi, vi har sagt det så mange gange, eller om de selv synes det, det er svært at vide."

Børnene oplevede, at der var sket forandringer i klassen efter Børns Vilkårs Trivselsforløb. En pige beskrev klassen:

”Jeg synes virkelig, det var en lorteklasse, før de kom. Alle var så onde mod hinanden. Det er blevet bedre, men det er heller ikke min yndlingsklasse. Vi driller stadig hinanden, men vi taler pænere.”

En klassekammerat supplerede:

”Der var engang, hvor en masse drenge drillede og mobbede rigtig meget, og [X] og [Y] var med til det, og de er faktisk blevet meget bedre, synes jeg.”

På den ene skole oplevede lærerne indimellem, at de fortsat er nødt til at reagere på børns udtalelser og tage en fælles dialog i klassen om, hvordan man taler til hinanden. En lærer fortalte:

”Der var fx en episode, hvor jeg blev kaldt luder af en elev, der tog jeg den i plenum og det forstod de udmærket godt.”

Flere børn oplevede dog, at de var begyndt at tale pænere til hinanden i klassen, men de var også godt klar over, at de kunne blive bedre:

”Vi snakker ikke så grimt til hinanden mere.”

Evaluators: *”Er i blevet bedre til at tale pænere til hinanden?”*

Barn: *”Lidt er vi blevet bedre. Dem der ikke gør det, de øver sig selvfølgelig ikke.”*

Børnene oplevede også, at de er blevet bedre til at samarbejde, fx når de løste faglige opgaver eller dyrkede sport.

”Vi har næsten lige spillet volleyball, og der arbejdede vi rigtig meget sammen.”

”Vi er gode til at arbejde sammen, når vi laver opgaver.”

Generelt er der dog ingen tvivl hos lærerne om, at Trivselsforløbet har haft en stor positiv betydning i klasserne, og at der er en langt højere grad af sammenhold og positivt fællesskab.

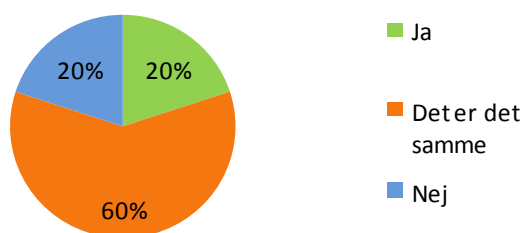
”Stemningen og måden vi taler sammen på er blevet lettere. Selve stemningen og måden man taler til børnene er anderledes, også børnene imellem. Mere hyggeligt og pjattende. Det har de egentlig altid kunnet, men jeg synes, at vi

gør det mere nu. Det er også kommet, fordi vi har haft fokus på det, den gode stemning.”

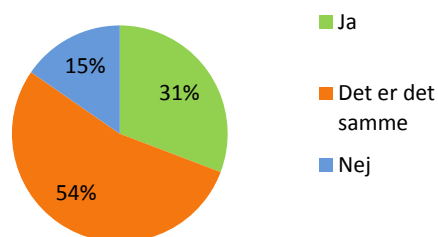
”Det [forløbet] har været med til at skabe en følelse af fællesskab. Og ikke kun blandt børnene, men også blandt forældrene. De vil være kedede af at skulle skilles [hvis de skal flytte skole], for de vil hinanden. ”

Det er tydeligt, at både børnene og lærerne oplever, at der er kommet en bedre trivsel i de to klasser. Derimod oplever børnene ikke, at de er blevet bedre til at tale om trivsel i klasserne. I smiley-spørgeskemaerne blev børnene spurgt: Synes du, at I snakker mere om, om I har det godt i klassen efter Trivselsforløbet? På både Skole A og B angiver langt de fleste af børnene (hhv. 80 % og 69 %), at det er det samme, eller at de efter Trivselsforløbet ikke snakker mere om, om de har det godt i klassen.

Skole A: Synes du, at I snakker mere om, om I har det godt i klassen efter Trivselsforløbet?

Skole B: Synes du, at I snakker mere om, om I har det godt i klassen efter Trivselsforløbet?

Børnene oplever således ikke den store forskel i forhold til italesættelsen af trivsel, og om man har det godt i klassen. Men de oplever dog - som lærerne - at adfærden i klassen har ændret sig markant og siger bl.a. i smiley-spørgeskemaet at *”...vi samarbejder mere [efter Trivselsforløbet] og det er sjovt. Hvis der er en, der er ked af det, hjælper vi mere hinanden, synes jeg.”*

Ifølge lærerne har det blandt andet haft stor effekt, at børnene er blevet bevidste om, at man ved at behandle hinanden godt skaber større trivsel, og at selv de små ting har stor betydning for det enkelte barn. Om dette siger en lærer:

”Fx det at nogen har gjort noget godt for én - de små ting i hverdagen. Dem har de [børnene] ikke hæftet sig så meget ved tidligere, det kan vi mærke, at de er blevet bedre til i hverdagen. De har mere opmærksomhed på hinanden. Selv over for [X] har vi oplevet, at de andre børn giver hende komplimenter.”

Også forældrene kan mærke en forskel på deres børn og klassens sammenhold. De lægger vægt på, at den fælles oplevelse i Trivselsforløbet og det store fokus på at "være gode ved hinanden" kan mærkes hos børnene.

"Det betyder noget, at børnene har noget fælles sammen. Det, at der har foregået noget andet i klassen. Fællesskab, sammenhold og at de kommer hinanden ved. Det synes jeg godt, at vi kan mærke."

Evaluators vurderer, at Trivselsforløbet har været med til at skabe et bedre klassefællesskab på både Skole A og B. Men det er samtidig klart, at forløbet alene ikke kan sikre den gode trivsel. Det er en længere proces og forløbene kan kun ses som del af et større arbejde der skal gøres for at skabe bedre klassefællesskaber. Det er derfor væsentligt, at både børn, lærere og forældre bliver klædt på til efterfølgende at arbejde videre med trivslen i klassen. Trivselsforløbet bør således inspirere til det videre arbejde og give de involverede viden og redskaber til at løfte denne opgave. Det er evaluators vurdering, at Børns Vilkår i høj grad lever op til dette krav (se "Viden og redskaber" nedenfor).

3.11 Viden og redskaber

Børns Vilkår ønsker, at både børn, lærere og forældre gennem Trivselsforløbet får viden og redskaber til at arbejde videre med trivsel og det gode fællesskab i klassen.

Det er Børns Vilkårs ønske at formidle budskaber og opgaver til børnene med det formål at sætte fokus på og udvikle god trivsel i en klasse. Til at sikre dette benytter Børns Vilkår en række metoder. Metoderne er i høj grad tilpasset de forskellige situationer, budskaber og målgruppen - børn. I langt de fleste tilfælde er det evaluators indtryk, at metoderne er meget hensigtsmæssige og vellykkede. Som beskrevet ovenfor motiverede det i høj grad børnene, når metoderne tog udgangspunkt i deres egen virkelighed.

I midtvejsevalueringen kom det frem, at der var få situationer, hvor metoderne ikke i tilstrækkelig grad sikrede børnenes fokus og motivation, og hvor metoden ikke fungerede efter hensigten. Dette gjorde sig for eksempel gældende i forhold til gruppearbejde. Børnene var begejstrede for ikke hele tiden at være i en direkte 'undervisningssituation' og de ville gerne lave gruppearbejde. Nogle fandt det dog svært at holde fokus og var i tvivl om, hvordan de skulle løse opgaven. Dette skabte uro. Den pædagogiske konsulent på en skole sagde: *"I forhold til gruppearbejde er det vigtigt med rammestyring. Det kan være svært for grupperne at producere, hvis det er for 'løst'."*

I interviewene til slutevalueringen nævnte både børn og lærere historien om 'Myg' som et brugbart redskab. Historien var meget virkelig for børnene og gjorde stort indtryk. Om dette siger ét af børnene:

”Historien om Myg var ikke rar. Man kom til at tænke over, hvordan man skal opføre sig anderledes over for andre børn. Man skal ikke holde nogen uden for legen. Ikke kalde folk for øgenavne, hvis ikke de vil have det.”

Lærerne syntes, at historien om Myg var god, fordi den handlede om noget andet end en konkret situation i klassen. Lærerne i den ene klasse oplevede dog, at børnene havde svært ved at omsætte historien til deres egen virkelighed.

Børnene var meget optaget af øvelsen med at have hemmelige venner og stort set alle syntes, at det var sjovt. Som nævnt tidligere fortalte flere af børnene dog, at det var svært at holde det hemmeligt og de havde svært finde ud af, hvad de skulle gøre for deres hemmelige ven. En ide kan fremadrettet være, at Børns Vilkår giver børnene nogle flere konkrete ideer til, hvad de kan gøre for deres hemmelige ven, så børnenes egen fantasi bliver sat mere i gang.

Lærerne nævnte andre redskaber, fx konflikttrappen, som var for abstrakt for eleverne. Lærerne benytter i dag redskabet og flere af de interviewede børn nævnte også, at de i konfliktsituationer bruger konflikttrappen. To af børnene fortæller:

”Lærerne begynder hele tiden at sige, om vi skal gå op eller ned af konflikttrappen. Så siger vi alle sammen ned.”

”Hver gang der er nogen, der har været uvenner, så snakker vi om [konflikt]trappen. ”

Nogle lærere efterspurgte mere viden om konflikttrappen, så de bliver bedre rustet til at inddrage den som aktivt redskab - mens andre lærere var tilfredse med den information og viden, som de fik.

”Konflikttrappen var god, og den har jeg efterfølgende brugt i mit arbejde med børnene.”

”Jeg manglede, at der blev talt mere om konflikttrappen end bare om det høje niveau og det lave niveau. Der mangler lidt flere eksempler. Det kunne være godt, at man snakker om, hvad de gør. Børnene gør alt det modsatte af, hvad de siger. Få dem til at tænke mere over hvad de selv gør. Vi ser eksempelvis, at et barn græder, fordi en pige har sagt, at han er handicappet, fordi han ikke kan finde ud af en opgave. Pigen siger, at hun ’giver ham igen’, fordi han har gjort noget mod hende. Jeg kunne godt have brugt nogle flere redskaber til, hvordan jeg skal bruge konflikttrappen.”

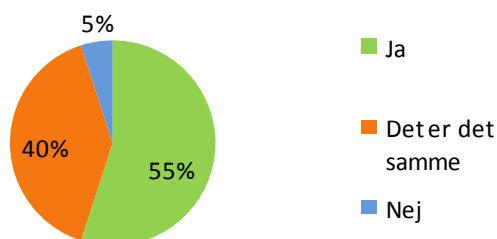
Derudover vurderede lærerne, at rundkredsøvelsen - hvor børnene skal stå i par og tale om, hvordan man kommer ned af konflikt trappen - var for svær. Lærerne oplevede, at der var meget uro og kaos blandt børnene, hvilket kunne skyldes, at opgaven var for svær for børnene.

”De kan slet ikke finde ud af, hvad de mener. Øvelsen var skudt over mål for vores klasse, de var for små.”

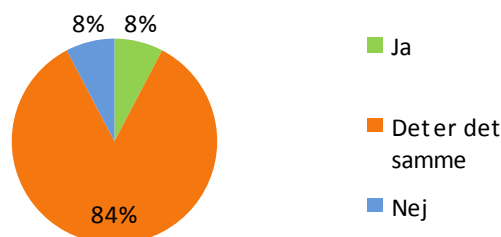
Den generelle vurdering fra lærerne var, at nogle af øvelserne var for svære for børn i 4. klasse (nævnt ovenfor), men at det faglige niveau generelt var passende.

Der er bemærkelsesværdig stor forskel på børnenes egne oplevelser af, om Trivselsforløbet har haft betydning for deres egne kompetencer i forhold til at sikre trivsel og skabe et godt fællesskab. I smiley-spørgeskemaet angiver 55 % af børnene på Skole A, at de efter Trivselsforløbet er blevet bedre til at mærke eller se, om alle har det godt i klassen - på skole B angiver kun 8 % det samme. På Skole B angiver langt de fleste af børnene (84 %) derimod, at der ikke er sket ændringer på baggrund af Trivselsforløbet.

Skole A: Er du blevet bedre til at mærke eller se, om alle har det godt i klassen?

Skole B: Er du blevet bedre til at mærke eller se, om alle har det godt i klassen?

Den store forskel på børnenes oplevelser er sandsynligvis i høj grad et udtryk for de store forskelle på de to klasser, der hver især var præget af særlige omstændigheder under Trivselsforløbet. På Skole B var klassen under Trivselsforløbet præget af en stor grad af harmoni efter tidligere udfordringer, mens klassen på Skole A i høj grad var præget af uroligheder og problemer *under* Trivselsforløbet.

Specifikt for lærerne har det betydet meget, at de øvelser, som Børns Vilkår har brugt i Trivselsforløbet, er øvelser, som de efterfølgende har kunnet bruge i deres undervisning, som fx konflikttrappen. Én af lærerne fremhæver desuden, at Børns Vilkår efter forløbet har sendt en mail til lærerne.

”Jeg ser Trivselsforløbet som et idéoplæg til, at vi [lærerne] kan bruge de teknikker som Børns Vilkår brugte. Fx at man kan bruge tillidsøvelserne i idræt eller andre fag.”

”Børns Vilkår har efterfølgende sendt en mail med ideer og forslag til, hvordan man kan arbejde videre i klassen [som lærer]. Den mail har jeg været meget

glad for, og der er konkrete redskaber, som jeg vil bruge i klassen. Fx interessegrupper og det med at lave fælleslege.”

Trivselsforløbet har også inspireret lærerne til at igangsætte nye tiltag. På den ene skole har lærerne planlagt, at de fremadrettet vil have mere fokus på positive oplevelser i klassen. Derfor skal de nu i gang med, at et eller flere børn hver onsdag fortæller om gode oplevelser fra mandagen og tirsdagen. Det samme gentages om fredagen, hvor et eller flere børn fortæller om gode oplevelser fra onsdagen og torsdagen.

Udover lærerne og børnene har forældrene også fået noget ud af at være med i Trivselsforløbet. Flere lægger vægt på, at de har fået en større indsigt i klassens dynamik, sammensætning og udfordringer. Det handler dog ikke kun om viden, men også om konkrete redskaber. Om dette siger en forælder:

”Det [forløbet] har givet mig guidelines som forælder. Det har gjort, at jeg er blevet mere opmærksom. I stedet for at fokusere på kun at spørge til ens eget barn, ”hvordan har du det”, så fokuserer jeg mere på, hvordan det går i klassen. Så der ikke kun er fokus på den enkelte men fællesskabet.”

Som tidligere nævnt bør Trivselsforløbet inspirere til det videre arbejde med at sikre trivsel og et godt klassefællesskab og give de involverede - børn, lærere og forældre - viden og redskaber til at løfte denne opgave. Det er evaluators vurdering, at Børns Vilkår i høj grad løfter denne opgave tilfredsstillende gennem Trivselsforløbets velovervejede og helhedsorienterede aktiviteter, der tager højde for de forskellige målgruppers særlige behov og ønsker - både i forhold til indhold og form.

3.12 Udviklingsønsker

Lærerne vurderede selv, at de havde fået meget viden og mange redskaber at arbejde videre med. De har dog et ønske om mere opfølgning på Trivselsforløbet. Lærerne afsluttede forløbet sammen med Børns Vilkår med 1½ times opfølgning, men de synes, tiden var for kneben. To af lærerne siger:

”Vi ville gerne have en masse råd. Opfølgningen kunne godt have varet længere. De gjorde alt det, de kunne, men de kunne jo heller ikke tage sig af alle de problemer, vi havde.

”Vi har en masse spørgsmål og vi vil gerne vide mere om nogle af redskaberne.”

Det blev flere gange understreget, at en senere opfølgning på forløbet ville være en god ting, og én af lærerne siger:

”Det kunne være sjovt og meget gavnligt med en opfølgning et stykke tid efter. Fx at Børns Vilkår kom ud i januar [tre måneder efter nuværende Trivselsforløb] - ”hvordan går det så nu?””

Lærerne på den ene skole diskuterede lidt frem om tilbage, om det var muligt for dem at kontakte Børns Vilkår efter Trivselsforløbets afslutning. De blev begge enige om, at det måtte de nok godt. Begge lærere syntes, at det ville være godt at have en række planlagte møder efter forløbet, så der er noget mere opfølgning.

”Jeg ville gerne have, at de var der efterfølgende, så man kan bruge dem. Fedt hvis der var muligheden for ”en varm linje” ind til dem og måske have planlagt nogle timer hist og her. Det kan give idéer undervejs. Men jeg tror faktisk, at de sagde, at vi kunne skrive og ringe. Men måske skal det være mere tydeligt og en del af forløbet.”

Børns Vilkår bør overveje, om det er muligt at udvide Trivselsforløbet med en mere uddybende opfølgning på forløbet for lærerne. De kunne fx forlænge det umiddelbart efterfølgende møde med lærerne til 2 timer og samtidig tilbyde en opfølgende workshop to-tre måneder efter Trivselsforløbet er blevet gennemført. Denne workshop kunne være målrettet lærerne alene eller lærerne sammen med børnene i klassen. En sådan workshop vil sikre, at der løbende arbejdes med trivsel og det gode klassefællesskab. Lærerne (og evt. børnene) får mulighed for at ’øve sig’ i at bruge deres viden og redskaber i praksis, hvorefter de på workshoppen vurderer, om det har gjort en forskel og diskuterer, hvordan de bruger deres fælles viden og redskaber mest hensigtsmæssigt i praksis.

4. Evaluering af Trivselsoplæg

Denne del af evalueringen fokuserer på oplevelsen af relevans og tilfredshed med Trivselsoplæg blandt de personer, der har hørt udvalgte Trivselsoplæg.

I forbindelse med midtvejsevalueringen af Trivselsoplæggene gennemførte evaluator observationer i forbindelse med et forældreoplæg om "Mobning" med efterfølgende små samtaler med forældre, lærere og rekvirent.

Til slutevalueringen gennemførte evaluator fokusgruppeinterview med i alt ni børn fra to klasser, der har hørt oplægget "Digital mobning og krænkelse", samt fire lærere for klasser, der alle har hørt oplægget "Mobning." Derudover har evaluator gennemgået og analyseret i alt 61 evalueringsskemaer fra børn samt 50 evalueringsskemaer fra lærere, der har hørt et børneoplæg.

4.1 Hvad er et Trivselsoplæg?

Børns Vilkår holder Trivselsoplæg for børn, forældre og professionelle (primært lærere). Oplæggene har overskrifterne "Mobning", "Den svære ungdom", "Digital mobning og krænkelse" samt "BørneTelefonen og BørneChatten".

4.2 Voksenoplæg

Målgruppetilfredshed

I forhold til evalueringskriteriet 'målgruppetilfredshed' er der i forbindelse med voksenoplægget kun indsamlet data under midtvejsevalueringen. Her var det evaluators klare indtryk, at deltagerne generelt var meget tilfredse. To forældre sagde blandt andet:

"Det var godt med fokus på samarbejde [i oplægget], på den positive tilgang og det fælles ansvar. Det er vigtigt, at forældrene ser sig selv som medspillere og medansvarlige i forhold til trivsel i klassen - de skal være medspillere for lærerne."

"Det [oplægget] var godt, tankevækkende. Det kan hjælpe os videre og det rammer noget, vi genkender. Vi fik gode råd, det var vigtig viden."

Flere forældre understregede dog, at der var for lidt tid til at stille spørgsmål, diskutere og 'summe' over den viden, oplægget gav. Evaluator vil foreslå, at Børns Vilkår forsøger at inddrage forældrene mere undervejs i oplægget. Evaluator er dog klar over, at

der er en begrænset tid til rådighed til oplæggene, og derfor foreslår evaluatoren, at Børns Vilkår især lægger op til fælles refleksion mellem forældre og lærere efter oplægget. Dette kunne ske ved, at Børns Vilkår udleverer nogle refleksionsspørgsmål til forældrene og lærerne. Derudover kan Børns Vilkår foreslå rekvirenten, at lærerne og forældrene holder et møde i forlængelse af oplægget, så der bliver afsat tid til dialog.

Trivselsoplæggets relevans

I forhold til evalueringskriteriet 'relevans' er der i forbindelse med voksenoplægget kun indsamlet data under midtvejsevalueringen. Til midtvejsevalueringen af Trivselsoplæggene var det evaluators indtryk, at deltagerne i høj grad fandt indholdet relevant. En lærer og en forælder sagde blandt andet:

"Det var godt med fokus på børneroller i klassen, i fællesskabet. Det kan vi lære af."

"Det var godt med børneeksemplerne [i oplægget], det var relevant. Jeg har selv prøvet at være mor til et barn i en sådan situation [offer for mobning]."

Børns Vilkår inddrog deltagerens egne erfaringer og oplevelser under selve oplæggene, afsatte tid til spørgsmål og korte diskussioner, og bad deltagerne om i mindre grupper at forholde sig til forskellige dilemmasituationer. Samtidig henviste Børns Vilkår ofte til aspekter af børnenes liv, som forældrene formodes at kunne genkende fra deres hverdag med børnene (fx Twitter, Facebook, 'fritidsklubben'). Disse aspekter var i høj grad med til at sikre genkendelighed og relevans for deltagerne.

Det er evaluators vurdering, at deltagerne til forældreoplæggene generelt var positivt indstillede, men at nogle var utilfredse med bestemte elementer, fx tidspunkt for oplægget eller manglende tid til fælles diskussion. Evaluatoren anerkender, at dette kan være svært at undgå under de givne forudsætninger og deltagerens forskellige forventninger til oplægget.

"Jeg synes bare, at det var sjovt, relevant og underholdende. Der er intet, I kan gøre meget bedre. Bare mere tid."

- barn, der har hørt oplæg

4.3 Børneoplæg

Af de Trivselsoplæg i Skoletjenesten, der er målrettet børn, er der størst efterspørgsel på oplægget ”Digital mobning og krænkelse.” I dette oplæg tager Børns Vilkår udgangspunkt i en fælles dialog omkring brugen af mobiltelefon og at agere på internettet på en god og konstruktiv måde. Oplægget inddrager eksempler fra BørneTelefonen og inddrager børnenes egne erfaringer med mobilkultur og sociale medier som fx Facebook, Habbo og Arto. Målet er, at børnene efter oplægget har fået en større viden omkring digital mobning og krænkelse samt omkring, hvad man skal være særligt opmærksom på ved brug af fx Facebook. Samtidig ønsker Børns Vilkår, at oplægget kan være med til at skabe et positivt fællesskab omkring digitale medier i klassen.

I børneoplægget omkring ”Mobning” er der generelt fokus på, at mobning er et problem for hele klassen og at det bedst løses i fællesskab. Oplægget tager udgangspunkt i en fælles dialog, og hvor det er relevant inddrages øvelser, der aktiverer og/eller fordrer, at børnene tager stilling til et problem.

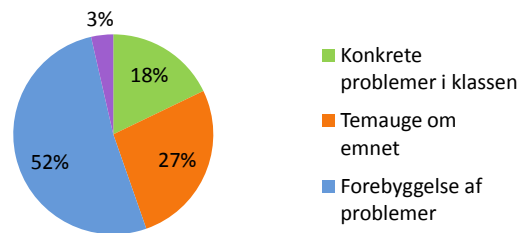
Evaluators gennemførte fokusgruppeinterview med i alt ni børn fra to klasser, der har hørt oplægget ”Digital mobning og krænkelse”, samt fire lærere fra klasser, der alle har hørt oplægget ”Mobning.” Derudover har evaluator gennemgået og analyseret i alt 61 evalueringsskemaer fra børn samt 50 evalueringsskemaer fra lærere, der har hørt et børneoplæg.³

Baggrund for oplæg i klasserne

Der er stor forskel på, hvorfor det vurderes - oftest af lærere - at et børneoplæg fra Børns Vilkår vil være gavnligt for en klasse. I evalueringsskemaerne har lærerne kunnet angive forskellige baggrunde for rekruttering af et børneoplæg. I over halvdelen af tilfældene (52 %) har baggrunden været et ønske om at forebygge problemer, mens godt en fjerdedel (27 %) angiver, at oplægget har været i forbindelse med en temauge om emnet. Herudover vægter konkrete problemer i klassen mindre højt (18 %), mens interesse fra børnene om emnet angives som den mindste faktor i forhold til rekruttering af et oplæg (3 %).

³ Ikke alle børn/lærere har svaret på samtlige spørgsmål i skemaet. Derfor vil der i nogle tilfælde være afvigelser i det samlede antal besvarelser.

Hvad var baggrunden for, at I ønskede et børneoplæg?

Af andre årsager angiver to lærere, at det var efter ønske fra enten skoleledelsen eller forældrene i den specifikke klasse.

Målgruppetilfredshed

På en skala fra 1 til 5, hvor 5 er det bedste, har børnene i evalueringsskemaerne i gennemsnit givet børneoplægget karakteren 4,2. Der er således en stor tilfredshed med børneoplægget blandt den primære målgruppe - børnene. Dette underbygges af børnenes udsagn i fokusgruppeinterviewene, hvor de i høj grad gav udtryk for, at de generelt var meget glade for oplægget. To af børnene siger:

"Det hele var spændende."

"Det var lærerigt, det kunne godt have varet længere."

"Jeg syntes, at det var et rigtig godt oplæg, og jeg følte mig godt tilpas. Jeg lærte helt klart noget af det og de ting er rare at vide."

Særligt det faktum, at der kom nogen udefra og fortalte om emnet, gjorde en forskel for børnene. Flere af dem fremhævede, at hvis det havde været deres kendte lærere eller forældre, der fortalte dem om digital mobning og krænkelse, så ville det ikke have haft samme effekt. To af børnene siger om dette:

"Jeg synes, at det var dejligt, at det var hende [oplægsholderen], der sagde det, i modsætning til fx hvis det var min mor, der sagde det. Hun [oplægsholderen] arbejder jo med det altid. Og med de eksempler hun gav, fandt man ud af, at det faktisk kan have nogle konsekvenser."

"Hun [oplægsholderen] vidste noget mere om det end vores forældre og lærerne måske gør."

Det var således tydeligt for børnene, at oplægsholderne fra Børns Vilkår var professionelle og havde en indgående viden om emnet. Dette giver oplægget en særlig autoritet og troværdighed, der, for børnene, har stor betydning og som skaber en tilfredshed med oplægget - i modsætning til hvis det var én af deres nærmeste voksne, forældre eller lærere, der havde undervist.

Dette underbygges af lærerne, der bl.a. siger:

"Det giver noget, at det er nogle andre, de ikke kender. De er så vant til at høre os snakke. Når der kommer et ubeskrevet blad. Det er noget nyt og man kan have en anden opmærksomhed. De ved, hvad de kan forvente af os, det ved de ikke med hende [oplægsholderen]."

"Det handler også om hvad hun [oplægsholderen] står for. Hun arbejder med mobning til hverdag, hun har en stor viden. Det er hendes arbejde. Det giver hende en hel anden autenticitet end os, og det kan børnene godt mærke!"

Samtidig var børnene opmærksomme på, at oplægsholderens undervisningsmetoder var anderledes end deres læreres:

"Det hvor vi skulle være aktive, lave øvelser: At gå rundt i hjørnerne, rejse sig op, sætte sig ned. Det kunne jeg godt lide. Det gør det nemmere at forstå."

"Hun [oplægsholderen] forklarede det på en måde, der var mere spændende end det, vi plejer at høre."

Dette betød, at børnene var mere opmærksomme og - som citatet ovenfor tydeliggør - at oplæggets indhold var lettere at forstå. I evalueringsskemaerne præciserer børnene, at eksemplerne/historierne under oplægget, øvelserne, de handlemuligheder som oplægsholderen fortalte om samt oplysningerne om BørneTelefonen, var det bedste ved oplægget. Nogle få børn tilkendegiver i evalueringsskemaerne, at der var for mange gentagelser i oplægget og at der generelt burde have været mere tid.

Generelt påpeger både børn og lærere, at de reelt gerne ville have brugt mere tid på oplægget og have flere involverende øvelser. Ligeledes angiver samtlige lærere og alle børn på nær ét i evalueringsskemaerne, at de vil anbefale oplægget til andre klasser, og alle lærere angiver deres samlede oplevelse af oplægget som enten "meget godt" eller "godt." Evaluator vurderer således, at tilfredsheden hos både den primære målgruppe for børneoplæggene - børnene - og hos lærerne i høj grad er fyldestgørende.

Relevans, motivation og 'at ramme børnenes virkelighed'

For Børns Vilkår har det stor betydning, at børneoplæggene er relevante i forhold til den kontekst og de udfordringer, som børnene står over for i deres hverdag. Denne form for motivation og det 'at ramme børnenes virkelighed' er en væsentlig forudsætning for et vellykket oplæg. For at sikre dette lægger Børns Vilkår stor vægt på, at børnene i høj grad involveres i oplæggene, og at de emner, som børnene selv bringer på banen, er med til at forme oplæggets indhold.

Dette ses tydeligt i eksemplet nedenfor, hvor ét af oplægsholderens eksempler vækker genklang hos klassen, der herefter diskuterer deres egne erfaringer med lignende oplevelser:

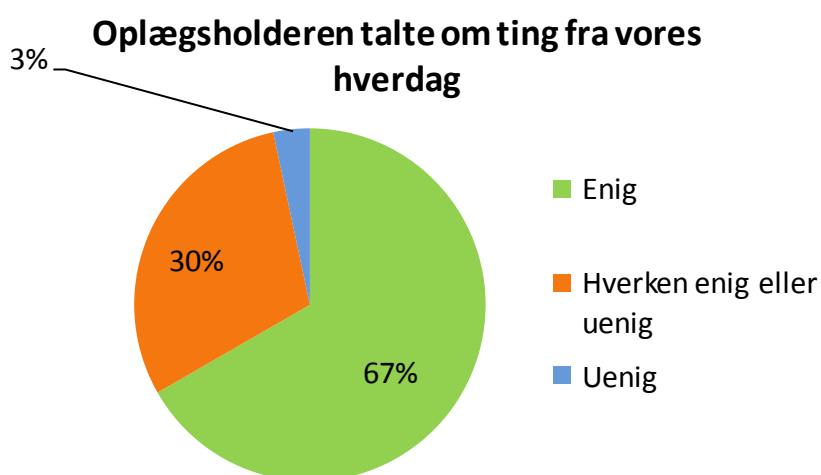
Barn 1:

"Hun [oplægsholderen] fortalte et eksempel om en pige, der ikke var med til en klassefest, fordi hun var til ridestævne. Nogle andre fra hendes klasse sendte hende en sms, hvor der stod: "Godt stævne, hold kæft hvor er du kedelig.""

Barn 2:

"Det var for sjov. Men det kunne hun jo ikke vide! Og så blev hun ked af det. Men det var egentlig, fordi de savnede hende. Men det er jo ikke en måde at sige, at man savner én på, altså i sms'en. Så lavede [oplægsholderen] 'du' om til 'det' på tavlen. Altså i sms'en. Så kunne pigen ligesom se, at det ikke var hende, der var kedelig. Så jeg tænker da mere over, hvad jeg skriver nu... Jeg kom også engang til at sende en sms til [...], hvor han troede, jeg var sur på ham. Men det var jeg slet ikke. Og det snakkede vi om i klassen. At man let kan blive misforstået."

Det understreges af svarene fra evalueringsskemaerne, at langt de fleste børn (67 %) er enige i, at oplægsholderen talte om ting fra børnenes hverdag:

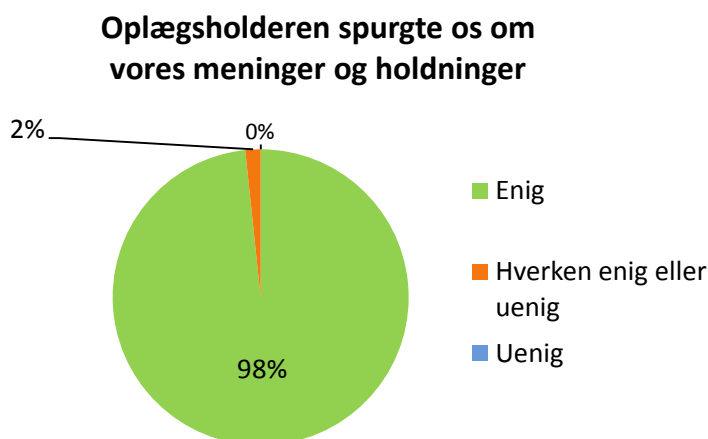

Således arbejder Børns Vilkår målrettet med at gøre oplæggene relevante for børnene og deres hverdag. Det gøres dog ikke kun indirekte ved at bruge eksempler og historier, som børnene kan relatere til deres egen hverdag og som diskuteres i plenum. Oplægsholderen inddrager i høj grad også børnenes meninger og refleksioner aktivt i oplægget ved at spørge børnene direkte. Om dette siger børnene:

"Hun [oplægsholderen] var god til at få os med. Hun spurgte os om vores meninger. Og hun brugte sjove eksempler."

"Hun [oplægsholderen] fik os med i det hele. Hun spurgte os og sådan. Vi fik lov at lave noget, i stedet for at sidde stille."

Dette underbygges også af børnenes svar i evalueringsskemaerne, hvor 98 % svarer, at de er enige i, at oplægsholderen spurgte om deres meninger og holdninger:

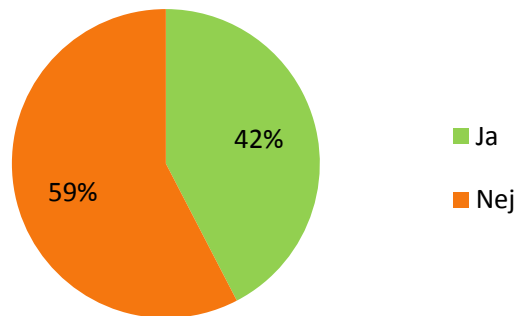

Lærernes oplevelse af denne inddragelse af børnene lægger sig tæt op af børnenes, og én af lærerne siger:

"Hun [oplægsholderen] var god til at lytte til det, børnene sagde. Hun havde selvfølgelig sin dagsorden, men var alligevel rigtig god til at tage fat i det børnene sagde og tage oplægget videre derfra."

Der er dog alligevel en del af børnene (42 %), der i evalueringsskemaerne giver udtryk for, at nogle elementer i oplæggene ligger langt fra deres hverdag:

Var der nogle ting, som er langt fra jeres hverdag?

Dette faktum uddybes af ét af børnene, der har hørt et oplæg omkring ”Digital mobning og krænkelse.” Hun eksemplificerer, hvordan hun personligt ville have fået mere ud af en anden vinkel på oplægget:

”Jeg kunne godt have tænkt mig... Kunne hun [oplægsholderen] ikke snakke om noget andet end internettet? Fx snakkede hun slet ikke om mobning. Det kunne jeg godt tænke mig noget mere af. Sådan helt generelt.”

Der er ingen tvivl om, at Børns Vilkår i meget høj grad ønsker at gøre oplæggene relevante for børnene og har en intention om at inddrage børnene i så høj grad som muligt undervejs i oplæggene for at sikre dette. Det er dog reelt umuligt altid at ’ramme’ alle børnenes virkelighed og Børns Vilkår er nødsaget til at tage udgangspunkt i en generel ’temperaturmåling’ i de enkelte klasser. Det vurderes, at Børns Vilkår i høj grad er fleksible i øjeblikket og er gode til at tage udgangspunkt i de input, de får fra børnene under selve oplægget.

Børn er i dag de største forbrugere af sociale medier. Et særligt karaktertræk ved sociale medier er, at de er flygtige og har en potentiel meget kort levetid. Samtidig er der netop blandt børn store forskelle på, hvilke medier det er ’smart’ at bruge lige nu og det skifter hurtigt - fra Habbo til Facebook, og fra Arto til MovieStarPlanet. Dette eksemplificeres af ét af børnene:

”De fleste i klassen syntes, at hun [oplægsholder] skulle have talt mere om Facebook. Fordi der er mange, der lige har fået en Facebook profil.”

I nogle tilfælde kan en mere indgående samtale med rekvirenten - i praksis ofte en lærer med tæt tilknytning til klassen - sikre, at oplægsholderen på forhånd har en større indsigt i den aktuelle situation i klassen: Hvad er ’smart’ lige nu? Hvad rører sig i klassen omkring mobning lige nu? Om dette siger én af lærerne:

”Mere dialog inden oplægget kunne have været godt. Så kunne det være, at de havde taget det med, som var aktuelt for klassen. Måske gennem en længere samtale om, hvad der er behov for og rører sig i klassen om emnet lige nu.”

En sådan samtale vil i endnu højere grad sikre, at oplægget ’rammer børnenes virkelighed’ og at både relevansen og motivationen for børnene er optimal. Det vurderes dog, at dette vil kræve mere tid af Børns Vilkår og at det derfor måske ikke er muligt inden for de nuværende rammer af Skoletjenesten. Evaluator anbefaler, at Børns Vilkår overvejer, om det er muligt at udvide de nuværende rammer med dette formål for øje. Det kunne være gennem - som lærerne selv foreslår - en forhåndssamtale med rekvirenten, et forhåndsinterview med et par af børnene i klassen, eller ved at man på forhånd sender et mindre spørgeskema ud til klassen med opklarende spørgsmål.

Sprogbrug

For at ’ramme børnenes virkelighed’ er sproget en vigtig faktor: Kun hvis oplægsholderen er forståelig for børnene og hvis ordvalget matcher deres eget sikres relevans, formidling og indlæring af indholdet i oplægget. Derfor betyder det meget for Børns Vilkår, at oplægsholderen tilpasser sprogbruget til de børn, der deltager. Denne sprogdifferentiering er fx væsentlig at lave i forhold til det klasstrin, som oplægget holdes for - børn på 4. klasstrin skal undervises med udgangspunkt i et andet sprog end børn på et ældre klasstrin.

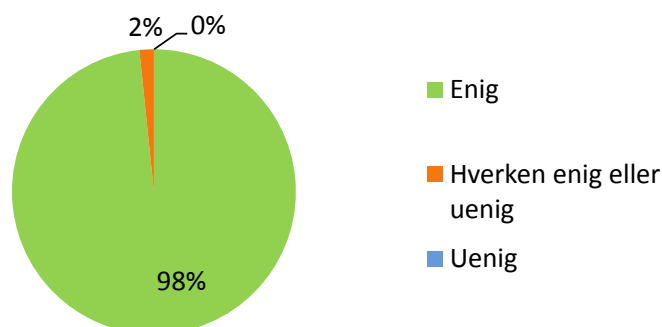
Sprogbruken i oplæggene er i høj grad tilpasset de børn, der deltager i det enkelte oplæg, og børnene har ingen problemer med at forstå budskabet. Om dette siger to børn:

”Vi forstod det hele.”

”Jeg synes, at det var nemt at forstå.”

Dette underbygges af evalueringsskemaerne, hvor børnene stort set er enige om, at oplægsholderen talte et sprog, som de forstod:

Oplægsholderen talte et sprog, vi forstod

I nogle tilfælde kan enkelte elementer i oplægget være svære for børnene at forstå. I så fald er oplægsholderen god til at forklare ordene eller begreberne, så det giver mening for børnene, fx gennem historier, hvor de svære elementer visualiseres og eksemplificeres i praksis. To af børnene forklarer:

”De svære ord blev forklaret - fx digitale medier. Så forstod jeg det godt.”

”Alt det hun [oplægsholderen] sagde var godt, men når hun så gav eksempler, så forstod man det lidt bedre.”

Lærernes oplevelse af Børns Vilkårs sprogbrug spejler i høj grad børnenes, og de er i evalueringsskemaerne ikke i tvivl om, at den enkelte oplægsholder er god til at få børnene i tale:

Det vurderes, at Børns Vilkår er meget bevidste om sproget i oplæggene, og at de i meget høj grad tilpasser sproget i forhold til den specifikke målgruppe, der deltager i de enkelte oplæg. Det betyder, at der i praksis er meget få børn, der ikke forstår dele af indholdet i oplægget - og i de tilfælde hvor sproget er svært forståeligt for samtlige børn, tages der hånd om dette gennem effektive eksemplificeringer og forklaringer.

Inddragelse af børnenes egne input og erfaringer

Som det er tilfældet med sproget, har inddragelse af børnenes egne input og erfaringer stor betydning for det 'at ramme børnenes virkelighed' og give dem oplevelsen af at være medskabere af oplæggets indhold. Deres egne eksempler og oplevelser skærper relevansen yderligere og sikrer ejerskab blandt børnene.

Børns Vilkår prioriterer at bygge elementer af oplæggene op omkring børnenes egne erfaringer med fx internet og mobiltelefoner. Dette tydeliggøres i disse tre eksempler fra børnene:

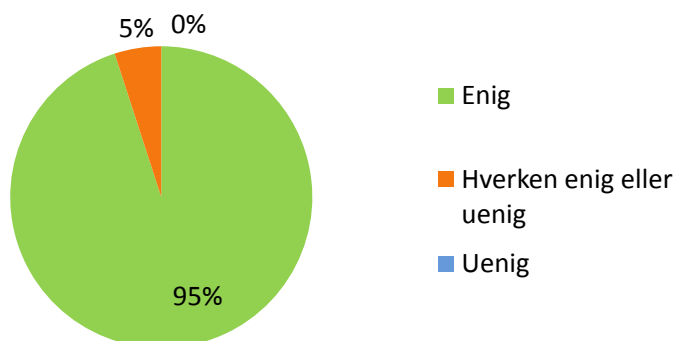
"Der var også en dreng fra vores klasse, der ville have en NK [net-kæreste] derinde [på chat-side for børn]. Og så fik han kontakt med en pige. Han troede, at det var én på hans egen alder, men så viste det sig, at det var en gammel dame på 60 år. Han blev forskrækket, da han opdagede det. Han var bange for, at hun kendte hans adresse. Det snakkede vi om, mens ... [oplægsholderen] var i klassen. Så fortalte hun om, at man skal være forsigtig."

"Han [en af klassekammeraterne] er også blevet hacket, altså hans profil, hvor der var én, der havde skrevet en opdatering på hans Facebook profil, hvor der stod "Ensom og tyk." Det var jo heller ikke rart. Det snakkede vi også om."

"Jeg skulle engang filme X [klassekammerat] med min mobil, da han løb på et løbehjul, men så faldt han. Så fik vi at vide [af oplægsholderen], at hvis der skete sådan noget, så skulle man slette videoen. Fordi at det kan være, at personen ikke har lyst til, at man viser videoen til alle mulige og laver grin med det."

Det er altså tydeligt, at oplægsholderne bruger børnenes egne eksempler som visualiseringer på indholdet og budskabet i oplægget, fx omkring hvordan man også kan mobbe digitalt. Hele 95 % er således i evalueringsskemaerne også enige om, at oplægsholderen "var gode til at få os med":

Oplægsholderen var god til at få os med

Lærerne er i høj grad enig med børnene og i evalueringsskemaerne angiver mange, at kontakten til og involveringen af børnene fungerede særligt godt i oplægget. Dette underbygges af én af lærerne, der siger om oplægget:

"Børnene var meget på. Hun [oplægsholderen] formåede at få dem med og diskuterede med dem om det, de selv har oplevet."

Det vurderes, at Børns Vilkår i meget høj grad inddrager børnenes erfaringer og oplevelser aktivt i deres oplæg, og at dette er med til at sikre ejerskab og relevans for børnene.

Metoder og redskaber - for børnene

Et af målene med børneoplæggene er, at børnene i de klasser, der deltager, gennem oplægget bliver introduceret til forskellige former for metoder og redskaber. Metoderne og redskaberne skal være umiddelbart tilgængelige og brugbare for børnene, og kan være i form af fx gode råd og tips, viden om specifikke emner (fx digitale medier og mobiltelefoner), øvelser og eksemplificerende historier.

I børneoplæggene "Digital mobning og krænkelser" har oplægsholderen lagt stor vægt på at give konkrete råd og tips til børnene omkring, hvordan man kan bruge de forskellige medier på en hensigtsmæssig måde. Disse gode råd har børnene i høj grad bidt mærke i, og - som det eksemplificeres i de tre citater nedenfor - de kan bruge dem i deres hverdag.

"Hun [oplægsholderen] spurgte, om man læste sine beskeder, inden man sendte dem. Jeg gør nogle gange. Men ikke altid. Jeg er blevet bedre til det. Og så spurgte hun også, om vi slukkede vores mobil, når vi sov, så vi kunne få vores

søvn. For der er nogle, der ringer og sms'er om natten. Nu har jeg den slukket. I hvert fald mange gange."

"Vi lærte, at vi skal sige fra. Vi fik forskellige råd til, hvis man fx skulle møde en chatven - at det skal man ikke gøre alene. Altså hvis det er virkeligheden."

"Hvis der er noget, man ikke bryder sig om, så skal man hurtigt logge ud [på en chatside]. Man skal ikke give telefonnummer og e-mail adressen og sige, hvor man bor - for så kan de finde frem til en. Det gør jeg ikke mere."

"Jeg har lært en hel del. Det med at man skal logge ud, hvis der er noget, man ikke bryder sig om. Det havde jeg ikke rigtig tænkt over før."

For yderligere at sikre, at børnene husker de forskellige gode råd og tips, som de har fået under oplægget omkring chat på internettet, har Børns Vilkår samlet en del af dem under overskriften SMART. De forskellige bogstaver står for ét godt råd. Ét af børnene forklarer:

"Jeg lærte, at det var smart at være SMART: Sæt grænser, Mød aldrig chatpersoner, Afgiv aldrig personlige oplysninger. Jeg kan ikke huske, hvad R og T stod for... Måske var det noget med... arj."

Der var ingen af børnene i fokusgruppeinterviewene, der kunne huske, hvad R og T stod for. Men der var ingen tvivl om, at selve ordet SMART havde bidt sig fast.

De gode råd og tips tager udgangspunkt i at videregive viden til børnene om forskellige emner i forhold til digitale medier og mobiltelefoner. Denne viden handler især om, hvordan uploaded materiale og personlige oplysninger kan blive misbrugt. Dette tydeliggøres i et kort uddrag fra et fokusgruppeinterview med børn:

Børnene kommer i tanke om et eksempel, som oplægsholderen har fortalt. Om en mor, der havde uploaded billeder på Facebook. Billederne var derefter blevet brugt til en reklame på en bus for et produkt mod bumser. Der var manipuleret med billedet og hun havde fået bumser. Reklamen var kommet på en bus.

Barn 1: *"Så derfor skal man være forsigtig, når man sætter sine billeder på Facebook."*

Barn 2: *"Jeg kan huske, at hun spurgte, hvem der havde Facebook. Og at når man laver en Facebook, så har de rettigheder til at bruge ens billeder."*

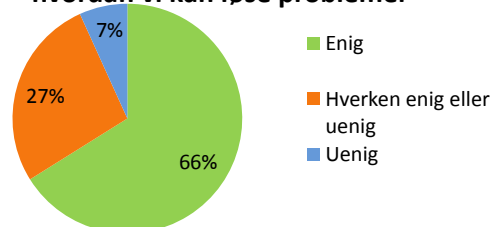
Denne historie har gjort indtryk på samtlige børn i fokusgrupperne og de henviste flere gange til den under interviewene. På denne måde kombineres eksemplificerende historierne med specifik viden for at sikre, at børnene har redskabet til at undgå lignende situationer i deres egen hverdag.

I flere tilfælde får børnene under oplægget mulighed for at afprøve metoderne i praksis. Ét af børnene forklarer:

”Man skal passe på, at man ikke gør andre kede af det [når man sender sms’er]. Så der ikke er misforståelser. Hvis jeg er sur på nogen, så laver jeg en sur smiley og udråbstegn. Så er det helt klart! Vi prøvede også at gøre det. Så hjalp hun os.”

Øvelserne gør, at børnene i høj grad får redskaberne og metoderne ind under huden og således bliver i stand til at bruge dem i praksis i deres hverdag. Evalueringsskemaerne underbygger dette, og størstedelen af børnene (66 %) er enige i, at oplægget har givet dem viden om, hvordan de kan løse problemer:

Oplægget har givet os ny viden om, hvordan vi kan løse problemer

Ét af formålene med oplæggene omkring ”Digital mobning og krænkelse” er også at give børnene redskaber til at undgå mobning, uhensigtsmæssige drillerier og krænkelse i klassen og således sikre en højere grad af trivsel blandt børnene. Dette bliver italesat under oplægget og børnene kommer selv med idéer til, hvordan man undgår dette, samtidig med at oplægsholderen kommer med yderligere gode råd. Det bliver tydeligt i nedenstående uddrag fra et fokusgruppeinterview:

Interviewer: *”Hvad kan man gøre for at undgå mobning eller hvad skal man gøre, hvis man bliver mobbet?”*

Børn: *”Logge hurtigt af.”*

”Fortælle det til sine venner eller sine forældre.”

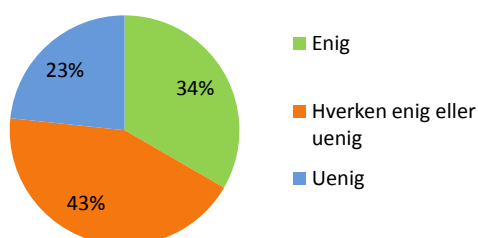
”Sige det til sin mor eller lærer, hvis det er en fra klassen.”

”Hun [oplægsholderen] sagde også, at det var rigtig godt at snakke om det.”

”Der fortalte X [oplægsholderen] også, at man kunne fortælle det svære til en lærer eller én man har tiltro til. Hun fortalte om lærernes tavshedspligt. At de ikke må sige det, man fortæller dem, til andre.”
”Man kan også ringe til BørneTelefonen.”

Børnene er dog lidt mere usikre på, om de har fået konkrete idéer til, hvordan de kan være sammen i klassen på en bedre måde. Det ses tydeligt i evalueringsskemaerne fra børnene:

Vi har fået ideer til, hvordan vi kan være sammen i klassen på en bedre måde

Denne usikkerhed *kan* være et symptom på, at børnene har været i tvivl om, hvad der præcist menes med spørgsmålet og at de ikke har haft en klar forståelse af, at forebyggelse af digital mobning og krænkelse handler om at sikre, at klassen er sammen på en bedre måde.

Alle børnene angiver i evalueringsskemaerne, at oplægget har givet dem konkret viden om, hvordan Børns Vilkår's egne tilbud og redskaber kan hjælpe dem, hvis de har problemer. Om dette siger et af børnene:

”Hun [oplægsholderen] gav os også nummeret til børnetelefonen og børnechatten. Vi fik sådan et kort. Man kan bruge børnetelefonen og chatten, så behøves man ikke sige sit navn. Og det kan ikke ses på telefonregningen, så det er gratis. Og ens forældre kan ikke se, at man har ringet.”

Det vurderes, at Børns Vilkår i børneoplæggene i høj grad giver deltagerne en lang række forskellige redskaber og metoder til at tackle udfordringer og uvidenhed i deres hverdag. Der er stor spredning i formen på redskaberne og metoderne. Børn har forskelligartede liv, udfordringer og hverdag, og det vurderes derfor, at disse væsensforskelle er særligt positive og fordelagtige, da det i højere grad sikrer, at alle børn ”får noget med hjem”, som de kan bruge i praksis.

Metoder og redskaber - for lærerne

Det er dog ikke kun børn, der deltager i børneoplæggene. Oplæggene er målrettet folkeskolens ældste klassetrin (4. - 10. klasse) og ofte deltager lærere derfor også i oplæggene. At give lærerne metoder og redskaber er ikke et udtalt mål med oplæggene. Der er dog ingen tvivl om, at også lærerne har gavn af at deltage i oplæggene.

For mange lærere betyder det noget, at de får mulighed for at betragte samspillet i klassen udefra, mens en anden underviser. Det betyder, at læreren kan fange nogle værdifulde nuancer omkring samspillet i klassen og hos de enkelte elever, som ikke er muligt, hvis de selv underviser. Om dette siger en lærer:

"Det giver noget til os som lærere, når vi står på afstand. Man er iagttager. Man kan iagttage nogle andre ting, når man ikke selv er på og ved, at man skal videre. Man kan ikke normalt nå 'at fange boldene'."

Samtidig har det stor betydning, at både lærere og børn hører det samme oplæg og deltager aktivt i øvelserne. Det giver dem en fælles referenceramme, som de har mulighed for at bruge, hvis der i klassen på et senere tidspunkt opstår problemer.

"Jeg har henvist til øvelsen med at kigge på hinanden [en øvelse om at være udelukket i klassen]. Efter oplægget var der en pige, der blev udelukket i klassen og så henviste jeg til øvelsen, vi havde lavet og så blev de [andre børn] selv opmærksomme på, at de var i gang med at udelukke én. "Hov", tænkte de så, og så holdt de op."

"Oplægget giver os en fælles referenceramme. Og så har vi fælles historier, vi kan henvise til, som hun [oplægsholderen] fortalte, og øvelser som børnene prøvede. Fx det med faren, der var død, hvor hun fortalte om sorggrupper og det andet. Der er en dreng, hvis far er død, i min klasse. Det kunne jeg godt finde på at snakke med ham om - altså det, der var med i oplægget. Eller eksemplet med en pige, hvis forældre var blevet skilt. Det kan også i høj grad blive relevant."

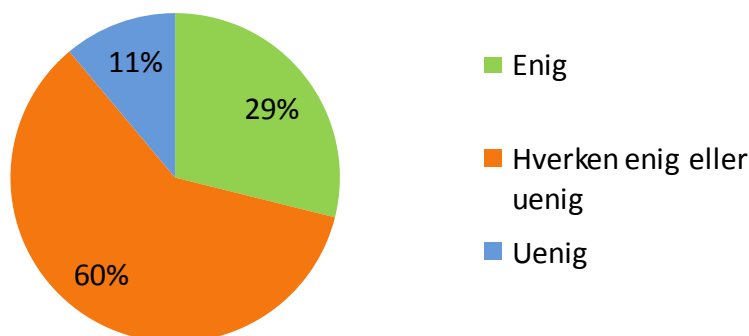
Lærerne mener ikke, at de personligt har fået ny viden gennem oplæggene. De giver dog udtryk for, at oplæggene giver dem ny inspiration samt metoder og redskaber til i højere grad at være opmærksomme på at forebygge problemer i klassen. Om dette siger en lærer:

"Der er heller ikke nogen i vores klasse, der bliver mobbet nu. Men hvorfor skal vi også vente til nogle bliver mobbet? Vi kan også forebygge og være opmærksomme på, hvordan man kan forebygge. Jeg har ikke fået så megen ny viden i oplægget, men inspiration til, hvordan jeg selv kan forebygge mere. Altså hvad

jeg kan gøre mere af i klassen. Det er ligesom en saltvandsindsprøjtning til mig.”

En stor del (60 %) af lærerne angiver dog i evalueringsskemaerne, at de hverken er enige eller uenige i, om oplægsholderne er gode til at inddrage lærerne i oplægget:

Oplægsholderen var god til at få os med

Denne usikkerhed kan forebygges ved at inddrage lærerne mere aktivt i forberedelserne til oplægget. Dette efterspørges direkte af lærerne i fokusgruppeinterviewet, hvor de giver udtryk for, at det ville have sikret relevansen af oplægget yderligere.

Det vurderes, at lærerne også har stort udbytte af at deltage i børneoplæggene. I forhold til deres viden om og relation til børnene i klassen får de nye synsvinkler, metoder og redskaber. Personligt giver det lærerne ny inspiration og hermed større entusiasme omkring at forebygge problemer i klassen.

Forandringer

Det kan være svært umiddelbart efter et oplæg at vurdere, hvilken betydning oplægget vil få for børnenes adfærd i praksis. Fokusgruppeinterviewene med børnene blev afholdt godt en måned efter oplægget var blevet gennemført og samtlige børn fortæller, at oplægget har haft betydning for dem. Tre af børnene siger fx:

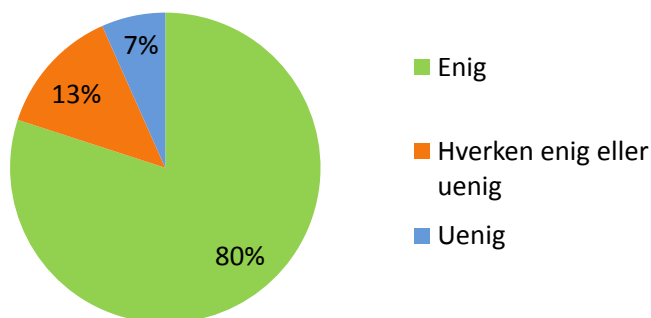
”Vi tænker os mere om nu, hvor vi gør noget på internettet.”

”Jeg har brugt nogle af de råd, hun [oplægsholderen] gav os i forhold til sms’er. Fx at bruge smileys i sms’er. At man skal tænke over det. Jeg læser også mine sms’er en ekstra gang, før jeg sender dem.”

”Det ligger i baghovedet. Det, hun [oplægsholderen] sagde.”

Børnene har gennem oplæggene fået en øget bevidsthed og viden omkring specifikke problemer som fx digital mobning og krænkelser samt konkrete metoder og øvelser. Herudover angiver langt de fleste børn (80 %) i evalueringsskemaerne, at oplægget har givet dem mere mod på at søge hjælp, hvis de har problemer:

Oplægget har givet os mere mod på at søge hjælp, hvis vi har problemer

Det vurderes overordnet, at det - naturligvis - er meget individuelt, om det enkelte barn har ændret adfærd på baggrund af oplægget. Der er dog ingen tvivl om, at oplægget har haft betydning for klassen - både for børn og lærere, blot i forskellig grad. Som tidligere nævnt er der store væsensforskelle i del-elementerne i oplægget, og nogle elementer vil have langvarig betydning for nogle børn, mens andre elementer får betydning for andre børn. Samtidig vurderes det som et overordentligt positivt resultat for Børns Vilkår, at 80 % af børnene på baggrund af oplæggene føler sig bedre rustede til at søge hjælp i problematiske situationer.

5. Kontakt til Børns Vilkår

I forbindelse med evalueringen af både Trivselsforløb og Trivselsoplæg er lærerne blevet spurgt om deres oplevelse med Børns Vilkår som organisation. Der blev lagt vægt på deres oplevelser i forbindelse med den indledende kontakt til Børns Vilkår - kontakten inden selve Trivselsforløbet eller Trivselsoplægget.

5.1 Børns Vilkår som professionel organisation

Under midtvejsevalueringen var det tydeligt for evaluatoren, at Børns Vilkår ønskede at fremstå som en professionel organisation, der var velorganiseret. Det var evaluatorens vurdering, at dette i høj grad blev opfyldt. To lærere udtrykte deres oplevelser af Børns Vilkår således:

”Vi skulle have nogle redskaber og et fundament at arbejde videre på, det har vi fået. De [Børns Vilkår] havde styr på det.”

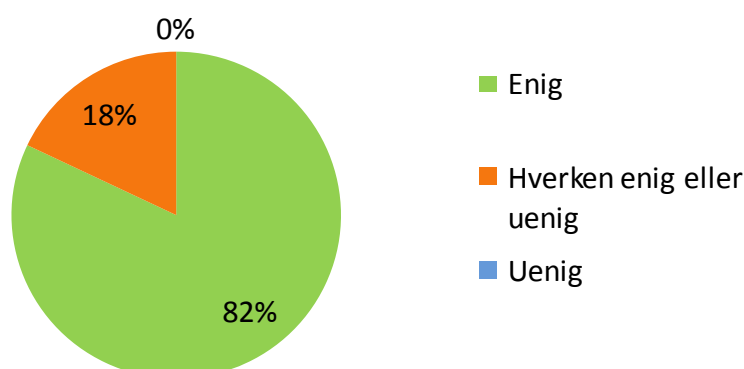
”[Børns Vilkår] var gode til at anerkende personalets input. Velforberejdede, flydende, professionelt.”

Ligeledes oplevede lærerne, der blev interviewet i forbindelse med slutevalueringen, at Børns Vilkår havde en professionel tilgang overfor både børnene og lærerne. Lærerne bemærkede især Børns Vilkårs udstråling og troværdighed.

”Det var imponerende, den måde Børns Vilkår kom på. De udstrålede ro og harmoni. Vi kan ikke det hele, men vi kan det og det. De var gode til at præsentere deres planer om, hvad de skulle, og de var gode til at strukturere forløbet. De anerkendte, at vi havde problemer, det var rart.”

Dette understreges yderligere i de spørgeskemaer omkring børneoplæg, som lærere har udfyldt. Her er det tydeligt, at lærerne anerkender det høje faglige niveau hos oplægsholderne fra Børns Vilkår:

Oplægget var af en høj faglig kvalitet

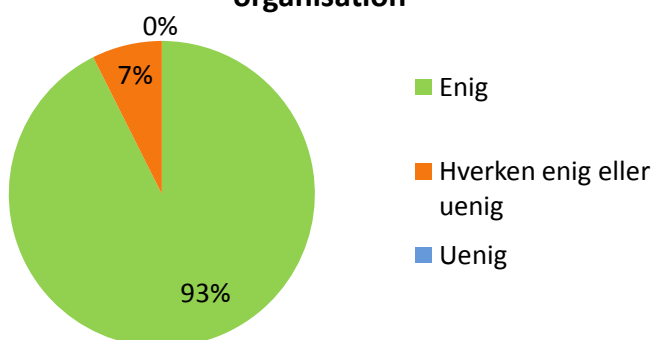
I forbindelse med Trivselsforløbet på Skole A oplevede lærerne også, at de to medarbejdere fra Børns Vilkår havde en meget positiv tilgang til arbejdet med trivsel. En lærer fortalte, at Børns Vilkår fx lagde mærke til, at skoleinspektøren på deres skole to gange havde indkaldt lærerne til en samtale for at informere dem om negative ting i forbindelse med klassen. Det negative fyldte rigtig meget på en skoledag - både i timerne og i pauserne. Efter Børns Vilkårs observation blev lærerne klar over betydningen af også at have fokus på det positive, på de gode historier mm. Det betød meget for lærerne, at Børns Vilkår kiggede på deres arbejdssituation og gav dem konstruktiv feedback.

De lærere, der oplevede Børns Vilkår holde oplæg for både dem selv og deres elever, var også meget positive i deres udmeldinger om Børns Vilkår. En lærer fortalte:

”Oplægsholderen var meget professionel. Der var en god vekslingsvirkning mellem det mundtlige og brugen af tavlen. Oplægsholderen kunne besvare spørgsmål, havde en god evne til at gribe de bolde børnene kastede op. Der var god faglighed, og oplægsholderen var rigtig dygtig.”

Alle interviewpersoner oplevede Børns Vilkår som en meget professionel organisation, både når medarbejderne var ude at holde Trivseloplæg eller Trivselsforløb. Der er ingen lærere, der havde negative bemærkninger eller forbedringsforslag. Dette spejles i spørgeskemaerne omkring børneoplæggene, som lærerne har udfyldt - her er 25 lærere ud af 27 enige i, at Børns Vilkår fremstår som en professionel organisation, mens kun to hverken er enige eller uenige. Ingen lærere er uenige i udsagnet.

Børns Vilkår fremstår som en professionel organisation

At Børns Vilkår opleves som professionelle understreges desuden af én af forældrene, der i et interview siger:

”Børns Vilkår var meget professionelle. Meget engagerede. Hele vejen.”

Det vurderes således, at Børns Vilkår i meget høj grad lever op til deres mål om at blive vurderet som en professionel organisation i deres møde med de forskellige målgrupper. Der er ingen tvivl om, at alle er trygge ved og har stor tiltro til både det faglige og det organisatoriske fundament hos Børns Vilkår.

5.2 Forventningsafstemning

Til midtvejsevalueringen var det evaluators indtryk, at Børns Vilkår lagde stor vægt på forventningsafstemning med rekvirenterne af et Trivselsforløb. Dette afspejledes også i rekvirenternes indtryk af samarbejdet, og én sagde blandt andet:

”Samarbejdet med Børns Vilkår har været præget af en god dialog og et godt samarbejde. Produktet stemmer meget godt overens med det, vi regnede med at få.”

I forbindelse med slutevalueringen fortalte lærerne ad flere omgange, at det betød meget for dem, at de blev hørt og taget alvorligt i deres dialog med medarbejderne fra Børns Vilkår.

”Det var rart, at vi havde lov at sige, at det var en ordentlig mundfuld, vi stod med. Og at der var andre, der kom ind og så det udefra.”

Lærerne på begge skoler sagde, at Trivselsforløbet levede op til deres forventninger. På grund af de mange problemstillinger i klassen på skole A, havde lærerne et meget stort behov for hjælp. Som den ene lærer sagde:

”Inden vi fik Børns Vilkår ud, tænkte jeg bare ”hjælp”. Derfor var al hjælp bare godt.”

Som tidligere nævnt var klassen på skole A ikke umiddelbart målgruppe for Trivselsforløbet på grund af de massive problemer. Derfor blev der, som en del af forventningsafklaringen, indgået en aftale om, at Børns Vilkår ikke skulle behandle problemerne i klassen, men derimod give lærerne og børnene nogle redskaber til selv at arbejde med trivsel og mistrivsel. Lærerne fortalte alligevel under interviewet, at Børns Vilkår generelt ikke gik ind i konkrete problematiske situationer i forbindelse med øvelser, eller hvis børnene fortalte om negative oplevelser i klassen. En af lærerne udtrykte følgende ønske:

”Jeg ville ikke have været foruden [Trivselsforløbet], men måske skulle man skræddersy det mere til, hvad der foregår her i klassen. Men det fik vi at vide fra start, at det kunne de ikke. At de ikke ville gå ind i konkrete hændelser.”

Det skal siges, at de to lærere generelt var meget tilfredse med Trivselsforløbet, og deres udtalelser er udtryk for et ønske om yderligere hjælp til at skabe bedre trivsel i klassen. Som en del af udviklingen i Trivselsforløbet er Børns Vilkår gået fra at arbejde med den generelle mistrivsel i en klasse til at arbejde med mere specifikke problemstillinger. Det betyder fremover, at den dybde ift. konteksten som lærerne på Skole A efterspørger, i højere grad kan honoreres i de kommende Trivselsforløb. Evaluator vil alligevel opfordre Børns Vilkår til - som en del af forventningsafstemningen - at understrege over for rekvirenten, hvad Børns Vilkår kan hjælpe med og hvad der ligger uden for Trivselsforløbets formål.

Til midtvejsevalueringen gav langt de fleste forældre i Trivseloplæggene udtryk for, at de havde fået det ud af oplægget, som de havde forventet. En forælder sagde blandt andet:

”Forventningerne til oplægget blev indfriet - mere end indfriet. Der har været en situation i klassen, og i dag kommer jeg hjem med viden og redskaber [til at håndtere lignende situationer].”

Samtidig gav nogle af deltagerne i Trivseloplæggene dog udtryk for, at de havde forventet at få flere redskaber, end de fik. To deltagere sagde:

”Vi vil gerne have redskaber. Det er godt med denne viden, også i forhold til vores eget ansvar - men hvad så nu?”

”Det er meget abstrakt. Jeg er i tvivl om, hvad vi helt konkret kan gøre nu. Jeg synes, at vi mangler redskaber.”

Det er evaluators indtryk, at deltagerne på forældreoplæggene generelt fik indfriet deres forventninger i forhold til viden og redskaber. Samtidig var det for en stor del af deltagerne frustrerende, at de ikke umiddelbart efter oplægget - hvor deres entusiasme omkring emnet er størst - havde mulighed for at diskutere og handle på konkrete udfordringer i børnegruppen. Det var en forudsætning for forældreoplæggene, at de stort set altid bliver afholdt om aftenen. Dette kan være en udfordring for Børns Vilkår, og flere deltagere påpegede blandt andet, at det kunne være svært at være "kreativ på kommando" efter en lang arbejdsdag, og at "gruppearbejdet virkede overrumplende".

Lærerne fortalte til slutevalueringen, at de ikke følte sig velforberedte på Trivselsoplæggene. De ønskede derfor mere dialog med Børns Vilkår inden afholdelsen af oplægget. To lærere fortalte:

"Mere dialog inden oplægget kunne have været godt. Så kunne det være, at Børns Vilkår havde taget det med, som var aktuelt for klassen. Måske gennem en længere samtale om, hvad der var behov for, i stedet for at oplæggene var så skarpt delt op." [Læreren gav udtryk for et ønske om at kombinere noget generelt om mobning med emnet mobning og digitale medier].

"Oplægsholderen skulle have vidst, at vi havde et barn, der havde mistet sin mor. Da oplægsholderen på forhånd spurgte, om der var noget, hun skulle vide, syntes jeg ikke, der var noget. Men det var der så alligevel. Jeg havde ikke set den vinkel komme [oplægsholderen fortalte om sorggrupper]. Oplægsholderen kunne have spurgt, om nogen i klassen havde oplevet at miste forældre, eller om der var nogen, der er blevet mobbet. Mere specifikke spørgsmål omkring den aktuelle situation i klassen. Eller oplægsholderen kunne fortælle om de emner, hun ville komme ind på."

Der var et klart ønske fra lærerne om, at Børns Vilkår i højere grad afklarer forholdene i klassen, inden oplægget afholdes. Dette kunne eksempelvis gøres ved at stille nogle konkrete spørgsmål til lærerne og få en mere dybdegående samtale. Lærerne var generelt tilfredse med oplæggene, men de sagde også, at de ikke vidste, hvad de kunne forvente. *"Jeg havde ikke så mange forventninger. Jeg vidste ikke, hvad det indebar inden. Men jeg synes, det var godt."*

En lærer fortalte, at nogle af børnene havde svært ved at deltage i oplægget. Det drejede sig konkret om de børn, der på forskellig vis var berørt af oplæggets emne. Hun nævnte et eksempel om en dreng i klassen, der selv var "mobber". Drengen havde svært ved at tage imod oplægget, da han var klar over, at meget af det der blev talt om, handlede om noget han normalt gjorde. Flere lærere efterspurgte derfor mere viden om oplæggets indhold, så de selv kunne forberede bestemte elever eller hele klassen i forbindelse med oplægget. En lærer forklarede:

”Vi sad jo lidt som eleverne bagerst i lokalet. Hvis vi var bedre forberedte på oplæggets indhold, så kunne klassen også arbejde med det op til. Vi kunne selv tilrettelægge et forløb, som oplægget så blev en del af.”

Afslutningsvis sagde lærerne samstemmigt, at de godt kunne finde på at booke et oplæg igen.

Både i forhold til Trivselsforløb og -oplæg var det meget tydeligt for lærerne, at deres rolle var begrænset til at dæmpe eleverne, når der var uro - ellers skulle de holde sig i baggrunden. En lærer fortalte:

”Vores rolle var klar nok. Vi havde fået at vide, at der ikke blev forventet noget af os. Oplægget var også for os. På den måde var rollen vel klar.”

Der er generelt stor tilfredshed med Trivselsforløbet og Trivselsoplæggene. Det lader dog til, at der i forbindelse med især Trivselsoplæggene er behov for en bedre forventningsafstemning både med lærere og forældre. Det synes positivt, at lærerne efterspørger mere viden om oplæggenes indhold, så de kan forberede dem selv og eleverne inden oplægget afholdes. Ligeledes skal det gøres mere klart for forældrene, at de vil blive præsenteret for en række redskaber, men grundet tiden er det ikke muligt at nå ud i alle hjørner af et emne. Fremadrettet anbefales en grundigere forventningsafstemning i forbindelse med Trivselsoplæg.

6. anbefalinger og konkluderende bemærkninger

I løbet af nærværende rapport har evaluatoren peget på en række anbefalinger til Børns Vilkår omkring den interne organisering og samarbejde i Trivselsprojektet samt Trivselsforløb og Trivselsoplæg. I dette afsnit har vi samlet de mest væsentlige anbefalinger.

Anbefalinger i forhold til den interne procesevaluering

- Evaluatoren anbefaler, at projektgruppen prioriterer **videndeling, faglig sparring og feedback** på fx afdelingsmøderne eller via faste interne nyhedsbreve, så der er mulighed for at skabe en fælles faglig viden og hjælpe hinanden, hvis der fx er noget, som er svært i forbindelse med at holde oplæg.
- Evaluatoren anbefaler, at det sikres, at alle medarbejdere får afsat **tid til forberedelse, ad hoc opgaver, mm.** En løsning kan være, at der laves en fast rutine omkring registrering i kalendersystemet, så der bliver afsat tid til forberedelse - også når der er travlt.
- Evaluatoren anbefaler projektgruppen at have mere fokus på **evaluering af samarbejdet**, dette kan fx gøres på afdelingsmøderne, som medarbejderne selv foreslår.
- Alle i projektgruppen er interesseret i at **nedbryde den afstand**, der opstår mellem medarbejderne i Valby og i Århus. Det kan fx gøres ved at holde flere videokonferencer eller telefonmøder.

Anbefalinger i forhold til Trivselsforløb og Trivselsoplæg

- Forældrene i den klasse, der haft et Trivselsforløb og som er interviewet ifm. slutevalueringen, efterlyser mere **information til forældrene om Trivselsforløbet**. Dette har kun været gældende for én skole, men evaluatoren vil alligevel opfordre Børns Vilkår til at overveje sin rolle i forhold til at sikre, at forældrene får de fornødne informationer om og bliver tidligt involveret i Trivselsforløbet. Et fremtidigt fokuspunkt kan være, at Børns Vilkår som en del af Trivselsforløbet kan tilbyde et særligt arrangement for lærere og forældre med fokus på at skabe god dialog og et bedre samarbejde.
- I de mindre klasser har børnene ofte svært ved at omsætte noget generelt som fx mobning til deres egen situation. Derfor anbefaler evaluatoren, at Børns Vilkår

tager udgangspunkt i endnu **flere konkrete situationer** fra den specifikke klasse - særligt i forhold til de yngre børn. For at sikre dette kan Børns Vilkår fx allerede i deres indledende samtale med rekvirenterne - ofte lærere - spørge ind til situationer i klassen, som børnene har oplevet omkring mobning, det gode fællesskab eller dårlig trivsel og bruge dem eksemplificerende løbende under forløbet. Samtidig vil det være med til at sikre, at medarbejderne fra Børns Vilkår ikke ved et tilfælde kommer ind på et emne, som for børnene har særlig sårbar karakter. Fx fortalte en lærer, der havde rekvireret et Trivselsoplæg, at oplægsholderen kort nævnte sorg - uden at vide, at der i klassen var et barn, der kort tid før havde mistet sin far.

- Evaluatør anbefaler, at Børns Vilkår overvejer, om det er muligt at udvide Trivselsforløbet med en mere uddybende **opfølgning på forløbet for lærerne**. De kunne fx forlænge det umiddelbart efterfølgende møde med lærerne til 2 timer og samtidig tilbyde en opfølgende workshop to-tre måneder efter Trivselsforløbet er blevet gennemført. Denne workshop kunne involvere enten lærerne alene eller sammen med børnene i klassen. En sådan workshop ville sikre, at der løbende arbejdes med trivsel og det gode klassefællesskab. Lærerne (og evt. børnene) får mulighed for at 'øve sig' i at bruge deres viden og redskaber i praksis, hvorefter de på workshoppen vurderer, om det har gjort en forskel og diskuterer, hvordan de bruger deres fælles viden og redskaber mest hensigtsmæssigt i praksis.
- Både i forhold til Trivselsforløb og -oplæg oplevede evaluatør, at der blev efterspurgte mere **fælles refleksion mellem forældre og lærere** omkring klassen og de foci, som forløbet eller oplægget havde. Flere forældre understregede, at der var for lidt tid til at stille spørgsmål, diskutere og 'summe' over den viden, som Trivselsoplægget gav. Evaluatør anbefaler, at Børns Vilkår forsøger at inddrage forældrene mere aktivt undervejs i oplægget. Evaluatør er dog klar over, at der er en begrænset tid til rådighed til oplæggene og derfor anbefaler evaluatør, at Børns Vilkår især lægger op til fælles refleksion mellem forældre og lærere efter oplægget - uden at oplægsholderen nødvendigvis er til stede. Dette kunne ske ved, at Børns Vilkår udleverer refleksionsspørgsmål til forældrene og lærerne, som de kan arbejde med i grupper eller i plenum. Derudover kan Børns Vilkår foreslå rekvirenten, at lærerne og forældrene afsætter tid til, at der i forlængelse af oplægget er fælles dialog. Forældrene, der har deltaget i Trivselsforløb, efterlyser mere dialog med lærerne omkring baggrunden for og betydningen af forløbet. Samtidig har lærerne et ønske om, at forældrene engagerer sig mere i at sikre et godt klassefællesskab. Derfor foreslår evaluatør, at Børns Vilkår anbefaler de involverede lærere i et Trivselsforløb selv at indgå i en dialog med forældrene omkring det fælles ansvar for at sikre børnenes trivsel. Det kunne fx være

på et opfølgende forældremøde eller hvis skolen arrangerede et temamøde for samtlige forældre på skolen med fokus på trivsel.

Anbefalingerne kan være med til at gøre aktiviteterne i Trivselsprojektet *endnu mere* relevante og motiverende, og sikre en *endnu højere grad* af fokus på trivsel og det gode klassefællesskab. Der er dog ingen tvivl om, at Trivselsprojektet allerede nu sikrer et bedre socialt miljø i de klasser, der oplever Trivselsforløb eller Trivselsoplæg.

I Trivselsprojektet bliver alvorlige emner som mobning, sorg og konflikter gjort nærværende og håndterbare - for børn, forældre og lærere. Gennem Trivselsforløb og Trivselsoplæg bliver deltagerne præsenteret for konflikttrappen, 'historien om Myg', 'hemmelige venner' og 'SMART'-retningslinier for chat på internettet - alle sammen øvelser og redskaber, der med udgangspunkt i genkendelige situationer gør viden operationel for både børn og voksne med det formål at sikre den gode trivsel i klassen.

Indholdet i både forløb og oplæg tilpasses i høj grad de forskellige målgrupper og aktiviteterne er særligt tilrettelagt til netop børn, forældre eller lærere. Deltagernes egne input, erfaringer og spørgsmål inddrages aktivt af underviserne fra Børns Vilkår og dette sikrer en meget høj grad af relevans og motivation hos deltagerne.

Der er således ingen tvivl om, at Trivselsprojektet har en stor positiv betydning for de involverede børn, forældre og lærere. Børns Vilkårs Trivselsprojekt gør det alvorlige til noget sjovt - og sikrer, at alle kan forebygge og håndtere det knap så sjove. Og det gør en forskel.

7. Bilag

7.1 Bilag 1 - Oversigt dataindsamling

Trivselsforløb - midtvejsevaluering

- Observationer i to klasser to dage
- Små samtaler med 18 børn
- Små samtaler med 3 lærere

Trivselsforløb - slutvejsevaluering

- 2 fokusgruppeinterview med i alt 16 børn
- 1 fokusgruppeinterview med i alt 2 lærere
- 2 interview med i alt 2 lærere
- 1 fokusgruppeinterview med i alt 6 forældre
- 21 + 13 korte smiley-spørgeskemaer fra to klasser

Trivselsoplæg - midtvejsevaluering

- Observation af et forældreoplæg
- Små samtaler med 5 forældre
- Små samtaler med 1 lærer

Trivselsoplæg - slutvejsevaluering

- 2 fokusgruppeinterview med 9 børn
- 1 fokusgruppeinterview med 4 lærere
- 111 Børns Vilkår's spørgeskemaer (børn og lærere)

7.2 Bilag 2 - Evalueringsindikatorer

Introduktion

På det afholdte seminar d. 25. maj 2009 om evalueringen af Børns Vilkårs Trivselsprojekt blev der udviklet og formuleret en række kriterier for god praksis og værdier for arbejdet i projektet.

På baggrund af dette har Socialt Udviklingscenter SUS udarbejdet nærværende evalueringsindikatorer. Disse fordeler sig på tre fokusområder:

1. Intern organisering og samarbejde i Børns Vilkår i forhold til Trivselsprojektet
2. Tilfredshed og relevans i forhold til Trivselsprojektet
3. Effekten af Trivselsforløbene

Evalueringsindikatorerne er gennemgået og revideret i september 2010.

1. Intern organisering og samarbejde

Målgruppe: Evaluatoren vil prioritere at indsamle informationer fra så mange af medarbejderne i Trivselsprojektet som muligt.

Faglighed

Det er vigtigt, at...

- teori og praksis bliver forbundet i Trivselsprojektet
- have et godt fagligt grundlag
- skabe rum og tid til faglig sparring
- tillæring af ny viden prioriteres

Samarbejde

Det er vigtigt, at...

- erfaringsudveksle i forhold til oplæg/forløb
- vi hjælper og har tillid til hinanden - også omkring udfordringer
- alle er involveret i og har indflydelse på projektet
- skoletjenestens [Trivselsprojektets] medarbejdere altid tænkes ind som ligeværdige kolleger
- have tillid til hinandens kompetencer
- der løbende er intern evaluering af samarbejdet i projektgruppen

Projektorganisering

Det er vigtigt, at...

- der er en klart defineret tidsplan for projektet
- den interne og eksterne organisering i projektet er klar (rolle- og ansvarsfordeling)
- projektets udvikling løbende evalueres

Fælles værdier

Det er vigtigt, at...

- Børns Vilkårs kerneværdier afspejles i projektet
(Se værdierne: børneperspektivet, faglighed, engagement, troværdighed og uafhængighed)

2. Tilfredshed og relevans i forhold til Trivselsprojektet

Målgruppe: Målgruppen varierer for de enkelte evalueringsindikatorer. Ved nogle indikatorer er det specifikt angivet, at der er fokus på børnene eller de voksne. Når der står 'målgruppe', omfatter det alle personer, der er deltagere i Trivselsprojektets aktiviteter - det vil sige børn, forældre og professionelle.

Tilfredshed for de personer, der deltager i projektaktiviteter:

Det er vigtigt, at...

- målgruppen har været tilfredse med trivselsoplægget/-forløbet

- der er en klar forventningsafstemning mellem rekvirent og Børns Vilkår før trivselsoplægget/-forløbet
- Børns Vilkår bruger et sprog, som børnene forstår
- målgruppen føler sig hørt, inddraget og taget alvorligt
- de voksne oplever Børns Vilkår som en professionel organisation
- de voksne oplever, at Børns Vilkår er gode til formidling

Relevans for de personer, der deltager i projektaktiviteter:

Det er vigtigt, at...

- målgruppen føler, at trivselsoplægget/-forløbet har været relevant
- der er overensstemmelse mellem målgruppens forventninger og aktiviteterne (skabe motivation)
- Børns Vilkår kender og tager udgangspunkt i børnenes virkelighed
- Børns Vilkår inddrager børnenes input

3. Effekt af Trivselsforløbene

Målgruppe: Målgruppen varierer for de enkelte evalueringsindikatorer. Ved nogle indikatorer er det specifikt angivet, at der er fokus på børnene eller de voksne. Når der står 'målgruppe', omfatter det alle personer, der er deltager i Trivselsprojektets aktiviteter - det vil sige børn, forældre og professionelle.

Opmærksomhed og ansvar:

Det er vigtigt, at ...

- målgruppen efter Trivselsforløbet sætter fokus på og tager ansvar for at skabe trivsel i klassen
- målgruppen efter Trivselsforløbet bliver mere opmærksomme på børnenes tegn på mistrivsel
- målgruppen efter Trivselsforløbet føler sig ansvarlige for at handle på egne og andres oplevelser med mistrivsel i klassen
- målgruppen efter Trivselsforløbet har øvet sig i at tale om mistrivsel i klassen

Det gode klassefællesskab:

Det er vigtigt, at...

- målgruppen har fået en fælles forståelse for 'det gode fællesskab' efter Trivselsforløbet
- de voksne efter Trivselsforløbet er bevidste om, at det er deres ansvar, at der er et godt fællesskab i klassen
- børnene oplever, at der arbejdes med at skabe god trivsel i klassen
- børnene oplever, at det gode fællesskab er vigtigt

Viden og redskaber:

Det er vigtigt, at...

- målgruppen får redskaber og viden om, hvordan den skaber og opretholder trivsel i klassen
- målgruppen føler sig bedre rustet til at arbejde med det gode fællesskab
- børnene bliver opmærksomme på, at de kan søge hjælp